

Tysiąc lat ziemi lubelskiej

Lubelszczyzna, a przede wszystkim Lublin stanowiły na przestrzeni dziejów ważny ośrodek życia politycznego, gospodarczego i umysłowego. Tutaj również szeroki oddźwięk znalazł ruch powstańczy i rewolucyjny. Ogrom materiału zmusił do dokonania bardzo poważnej selekcji, do pozostawienia tylko tych faktów, które miały wpływ na rozwój życia politycznego, umysłowego i gospodarczego, lub których tradycje kontynuowano w latach późniejszych. Materiał podzielony został na dwie grupy: pierwsza objęła wydarzenia polityczne i gospodarcze, druga — w szerokim słowa znaczeniu — wydarzenia kulturalne.

WYDARZENIA POLITYCZNE I GOSPODARCZE

981 - Pierwsza wzmianka o grodzie w Czerminie (pow. tomaszowski).

986 - Wybudowano pierwszy kościół w Lublinie pod wezwaniem św. Mikołaja na czwartkowskim wzgórzu.

1000 - W Lublinie na Czwartku zbudowano gród drewniany.

1025 - Wzniesiony został w Lublinie zamek obronny z drzewa, a za panowania Bolesława Krzywoustego wieża murowana, która następnie służyła za więzienie dla szlachty.

1076 - Pierwsza wzmianka o grodzie w Sasiadce (pow. zamojski).

1198 - Lublin był siedzibą archidiakona, powstała prawdopodobnie już w 1171 roku.

1205 - Książę halicki Roman oblegał gród lubelski, którego nie udało mu się zdobyć.

1224 - Pierwsze wzmianki w dokumentach o istniejącej władzy cywilnej, administracyjno-gospodarczej i wojskowej, reprezentowanej przez przedstawiciela księcia, zwanego później kasztelanem.

1240 - Spalenie grodu w Czerminie przez Tatarów.

1241 - Najazd Tatarów na Polskę nie ominął również Lublina. Miasto zostało zrabowane, zniszczone i spalone.

1244 - Książę halicki Daniel zagarnął pod swoje panowanie gród lubelski. Z tego okresu pochodzi okrągła baszta, stojąca do dzisiaj.

1253 - Gród lubelski został wyzwolony przez Bolesława Wstydlivego.

1255 - Lublin spalili Litwini pod wodzą księcia Mendoga.

1259 - Gród został zniszczony przez Tatarów - dowodził nimi Burundaj, pomagał mu Daniel - książę halicki.

1264 - Bolesław Wstydlivy wyzwolił Lublin i ziemię lubelską od Litwinów i Jadźwingów, którzy ziemię tę zagarnęli w 1255 r.

1206 - Wyprawa rusko-litewska na Ziemię Lubelską.

1282 - Jadźwingowie i Litwini najechali na ziemię lubelską i sandomierską. W walce z Leszkiem Czarnym ponieśli klęskę.

1287 - Trzeci najazd Tatarów na Małopolskę.

1288 - Rusini dwukrotnie oblegali miasto Lublin i zajęli zamek przy pomocy Konrada ks. mazowieckiego. Rusinów prowadził książę Jura, syn Lwa halickiego. W ich rękach Lublin pozostał do roku 1302.

1317, 15 VIII - Władysław Łokietek nadał Lublinowi prawa magdeburskie.

Dokument lokacyjny wystawiony został na ręce zasadzcy Macieja z Opałowa. Dokument przyznał grunta dla miasta, opisywał prawa, jakimi miało się rządzić, prawa i obowiązki mieszczan, ławy miejskiej i wójta. Łokietek wyposażył miasto w rzeźnię, karczmy, łąźnię, kramy na wzór miast europejskich oraz wolność od ceł przy przechodzeniu przez posiadłości królewskie. Stawiało to kupców lubelskich na równi z kupcami starych miast polskich.

1341 - Najazd rusko-tatarski na Lublin zniszczył miasto. Walkę z nieprzyjacielem stoczył Kazimierz Wielki na prawym brzegu Bystrzycy (stąd nazwa wsi Tatary, obecnie dzielnica południowo-wschodnia).

1342 - Po wypędzeniu z Polski Tata-rów (decydująca i zwycięska bitwa rozegrała się pod Lublinem) Kazimierz Wielki kazał obwarować miasto wielkim obronnym murem z wieżami, wznieść warowną, wysoką bramę krakowską, przekopać dookoła murów fosę, a na wzgórku miasta wznieść murowany zamek na miejsce dawnego drewnianego. Przystąpiono wtedy również do budowy kościoła św. Ducha i szpitala.

1349 - Z Lublina wyruszyła wyprawa na Grody Czerwieńskie. Kazimierz Wielki zajął Lwów, Halicz, Chełm, Brześć i Włodzimierz.

1375 - Litwini zdobyli ziemię chełmską i bełską. Wyprawa polsko-węgierska w roku 1377 przywróciła łączność tym ziemiom z Rusią Halicką.

1383 - Mieszczanie lubelscy uzyskali od Jagiełły przywilej z prawem wolnego wstępu na ziemię

litewskie i handlowania tam bez opłat.

1386, 2II — W Lublinie odbyła się uroczystość, na której spisana została umowa o poślubieniu przez królową Jadwigę Władysława Jagiełłę oraz o obraniu go królem państwa polsko-litewskiego. W Lublinie gościł wtedy Jagiełło ze swoimi braćmi, m. in. z Witoldem. W imieniu królowej w mieście powitali go Spytek z Melsztyna, wojewoda krakowski oraz Zawisza z Oleśnicy.

1389 - W Lublinie na rynku wzniesiono murowany ratusz.

1392 - Król Władysław Jagiełło nadał Lublinowi specjalny przywilej zezwalający na 16-dniowy coroczny jarmark. Przywilej ten miał ogromny wpływ na rozwój handlu — na jarmarki zjeżdżali kupcy ze wszystkich dzielnic Polski i Litwy, z Niemiec, z Damaszku i Dalekiego Wschodu, a nawet z Anglii i Szkocji.

1403 - Łuków otrzymał prawa magdeburskie.

1413, 2 X - Na unii horodelskiej Polska i Litwa zobowiązały się m. in., że odbywać będą wspólne narady w Lublinie i Parczewie.

1419 - W Lublinie wzniesiony został murowany szpital św. Ducha.

1421 - Król Władysław Jagiełło wraz z wielkim księciem Witoldem przyjęli w Lublinie posłów husyckich Czech, którzy po detronizacji niemieckiej dynastii Luksemburgów ofiarowali koronę czeską Jagiełlle.

1448 - Kazimierz Jagiellończyk nadał Lublinowi przywilej powiększający liczbę jarmarków w mieście o trzy 16-dniowe.

1450 - Kazimierz Jagiellończyk na prośbę królowej Zofii przejeżdżającym kupcom, kramarzom i furmanom z ziemi ruskiej i bełskiej do Wrocławia czy Wielkopolski ustalił trasę przez Hrubieszów, Krasnystaw, Lublin, Kazimierz, Zwolen i Radom.

1470 - Piaski uzyskały prawo miejskie.

1471, 20 VI - Lublin otrzymał od króla Kazimierza Jagiellończyka pierwszy przywilej na urządzenie wodociągu Budowę wodociągu rozpoczęto właściwie dopiero w r. 1506, kiedy sprowadzono specjalistów od budowy kanałów: Jana Rurmistrza i Łukasza Czyrискę z Nowego Sącza.

1473-1475- Na Zamku lubelskim przebywał jako wychowawca synów Kazimierza Jagiellończyka wybitny historyk polski — Jan Długosz. W „Dziejach polskich” znaleźć można wiele informacji o średniowiecznym Lublinie.

1474 - Utworzone zostało przez Kazimierza Jagiellończyka samodzielne województwo lubelskie. Obejmowało ono starostwa lubelskie, łukowskie i urzędowskie, ogółem powierzchnia wynosiła 11033,75 km. W tych granicach województwo utrzymało się do roku 1772. Stolicą został Lublin.

1531 - Nad rzeką Bystrzycą wybudowano wodociąg.

1560 - W Lublinie powstał pierwszy zbór ariański.

1565, 7 V - Na sejmie w Piotrkowie Zygmunt August zatwierdził wyrok sądu komisarskiego, na podstawie którego mieszczanie lubelscy otrzymali prawo wyboru posłów na sejmy generalne. Po raz pierwszy wysłani zostali przedstawiciele na sejm w roku 1503, kiedy to Aleksander Jagiellończyk w instrukcji wezwał na sejm piotrkowski m. in. konsulów z Lublina.

1568-1569 - W Lublinie obradowały sejmy polski i litewski nad sprawą unii polsko-litewskiej.

1569, 5II - Sejm lubelski uchwalił akt wcielenia do Korony trzech województw: podlaskiego, wołyńskiego i braclawskiego.

6 VI - Sejm lubelski uchwalił in-korporację Kijowszczyzny do Korony.

28 VI — Na sejmie lubelskim uchwalono akt unii polsko-litewskiej, w myśl którego Korona i Wielkie Księstwo Litewskie stanowić miały jedno nierozdzielne państwo. Obydwa kraje miały odtąd mieć jednego króla wybieranego wspólnie i koronowanego w Krakowie, odbywać wspólne sejmy, wprowadzić wspólne monety, osobne, ale jednakowe urzędy, skarb i wojsko. Akt unii lubelskiej ogłoszono mieszkańcom miasta w tym miejscu, gdzie dziś znajduje się piękny pomnik, symbol braterstwa dwu narodów.

1575 7 V - W Lublinie wybuchł pożar, który zniszczył niemal całe miasto. Spłonęły wówczas. Brama Grodzka, Brama Krakowska, Ratusz, kościół św. Michała i św. Stanisława, Rynek.

1578 - Lublin stał się siedzibą nowej, najwyższej instancji sądowniczej — Trybunału Koronnego. Był to sąd odwoławczy od wszystkich sądów szlacheckich, spełniał również rolę sądu sejmowego i królewskiego.

1579 - w Lublinie odbyło się pierwsze posiedzenie Trybunału Koronnego.

1585 - Odnowiona została Brama Krakowska, która otrzymała zegar z dzwonem wybijającym godziny, wykonany przez lubelskiego ludwisarza Aleksego.

1592, 13, 14 I — w Lubartowie odbyła się tzw. dysputa lewartowska, w której wzięli udział arianie, kalwini oraz jezuici.

1600 - Lublin liczył 40 tysięcy ludności.

1606 - Rokosz Zebrzydowskiego. W związku z projektem reform stronnictwa dworskiego, dążącego do zwiększenia i reorganizacji armii stałej oraz przeprowadzenia uchwał w sejmie większością głosów powstała opozycja obawiająca się wzrostu wpływów Zygmunta II

1614 - Lublin liczył ponad 10 tysięcy mieszkańców i był jednym z 7 wielkich miast w Koronie. Mieszkało w nim 245 rzemieślników, w tym 11 rzeźników, 20 sukienników, 9 prasołów. W tym samym czasie było 36 jatek rzeźniczych, 22 banie gorzałczane, 79 dworów szlacheckich.

1637 - Władysław IV zalecił kupcom niemieckim, by przybywali na jarmarki do Lublina i wykładali tu swoje towary.

1648 - Bohdan Chmielnicki wraz ze swoim wojskiem stanął pod Zamościem. Oddziały jego zajęły południową Lubelszczyznę i doszły do okolic Lublina.

1655, 29 XII - W Tyszowcach zgromadzona w oddziałach szlachta zawiązała Konfederację.

1656, 2 11 - Podczas najazdu szwedzkiego Karol Gustaw, po zajęciu Warszawy i Krakowa, rozgromił Stefana Czarnieckiego pod Gołębim i zajął Lublin. Zwycięzca na miasto nałożył wysoką kontrybucję. Okupacja Lublina trwała od 21 lutego do 9 kwietnia 1656 r. Miasto wyzwolone zostało przez wojska Pawła Sapiehy, hetmana litewskiego.

1671, 1672 - W Lublinie gościł król Michał Wiśniowiecki.

1703, 19 VI - August II, po zwycięstwach Karola XII pod Kliszowem i Pułtuskiem oraz po utracie Krakowa zwołał w Lublinie sejm, którego celem było ustalenie subwencji na dalsze prowadzenie wojny.

1710 - W Lublinie wybuchł pożar, który zniszczył poważną część miasta.

1738 - W Białej Podlaskiej założona została fabryka fajansów.

1772 - Podczas pierwszego rozbioru Polski część Lubelskiego wraz z Zamościem zagarnęła Austria.

1787 - Lublin liczył 8550 mieszkańców.

1792, 18 VII - Wojska polskie stoczyły pod Dubienką wielką bitwę z wojskami rosyjskimi. Bitwą dowodził i odznaczył się w niej Tadeusz Kościuszko.

1792 - Wielcy magnaci hetman Ksawery Branicki, Szczęsny Potocki i Seweryn Rzewuski zorganizowali w Lublinie konfederację i wraz z konserwatywną szlachtą przystąpili do Targowicy, zdradzając w ten sposób najżywośniejsze dążenia Polski do niepodległości i przeprowadzenia słusznych reform.

1792 - Liczba domów mieszkalnych w Lublinie wynosiła 822.

1795 - Całe województwo lubelskie wraz z częścią ziemi chełmskiej, województwa bełzkiego oraz województwa podlaskiego i brzeskiego weszły w posiadanie Austrii i utworzyły tzw. Galicję Zachodnią.

1803 - W Lublinie przez dwa tygodnie trwał pożar. Zniszczył wiele kamienic Starego Miasta, a nawet częściowo Krakowskie Przedmieście. Łącznie spłonęło kilkadziesiąt kamienic i dwa klasztory.

1809, IV-V - Po wkroczeniu wojsk austriackich do Księstwa Warszawskiego i po kapitulacji Warszawy książę Józef Poniatowski, dowódca wojsk polskich, rozpoczął ofensywę w głąb Galicji. Polacy zajęli Lublin oraz zdobyli twierdzę w Zamościu i Sandomierzu.

14 X - Został zawarty pokój wiedeński, który zakończył wojnę Francji z Austrią. Ustalono wówczas, że Lubelszczyzna włączona zostaje do Księstwa Warszawskiego.

1811 - Lublin liczył 7 tysięcy mieszkańców.

1815 - Lubelszczyzna na mocy postanowień Kongresu Wiedeńskiego weszła w skład nowo utworzonego

Królestwa Polskiego i dostała się pod panowanie cara Aleksandra I. - W Lublinie powstało Towarzystwo Dobroczynności.

1816 - Stanisław Staszic (1775—1826), jeden z przywódców obozu demokratycznego w okresie Sejmu Czteroletniego założył Towarzystwo Rolnicze w Hrubieszowie. Ogromny majątek ziemski, jaki posiadał w Hrubieszowskiem, podzielił między poddanych chłopów.

1827-1831 - Na Lubelszczyzna po raz pierwszy grasowała epidemia cholery. Wymierały wówczas całe rodziny chłopskie a nawet wsie.

1829 - Rząd zaciągnął pożyczkę w Banku Polskim na budowę 5 traktów bitych, łączących ważniejsze ośrodki z Warszawą: m. in. lubelski przez Puławy - Zamość przez Tomaszów Lubelski oraz wołyńsko-śląski przez Puławy - Radom - Piotrków.

1830 - Województwo lubelskie liczyło 470 tysięcy ludności.

1831, 3 III - Powstanie listopadowe ogarnęło Lubelszczyznę. Korpus Dwernickiego zajął Lublin i Zamość.

21 X - Kapitulacja Zamościa w powstaniu listopadowym.

1833 - Andrzej Zamoyski rozpoczął oczynszowanie chłopów w Lubelskiem.

— W powiecie lubelskim działał z ramienia „Zemsty Ludu” płk Józef Zaliwski, który organizował oddziały partyzanckie.

1837 - W Lublinie urządzony został ogród saski. Park ten w latach 1887—1890 otoczono ogrodzeniem z muru, istniejącym do dzisiaj.

— Od tego roku województwo lubelskie nosiło nazwę guberni lubelskiej.

1838 - Czech Ignacy Hordliczka założył pierwszą na Lubelszczyźnie hutę szkła i kryształów we wsi Czechy w pow. łukowskim. Wyroby tej fabryki uzyskały światowy rozgłos na wystawie w Paryżu.

1840 - Proboszcz Chodla, ks. Piotr Ściegienny zorganizował antyfeudalną konspirację i przygotował powstanie chłopskie. Z jego inicjatywy powstał Związek Chłopski, działający w Opolu Lub. i w Kieleckiem.

1846-1848 - W okresie Wiosny Ludów w Lubelskiem ruchami chłopskimi kierował bohaterki pleban z Chodla ks. Piotr Ściegienny.

1847 - W Milczu i Poturzynie założono pierwsze na Lubelszczyźnie cukrownie.

1860 - Uruchomiony został pierwszy w Polsce młyn parowy w Międzyrzeczu, a w roku następnym młyn na Bronowicach (dzisiaj teren miasta Lublina).

1863, 22/23 I - Wybuch powstania styczniowego. Leon Frankowski, który w dniu powstania znajdował

się w Puławach, nakłonił słuchaczy Politechniki Puławskiej do napadu na Końskowolę, w której stacjonowała pierwsza kompania pułku wołogrodzkiego i bateria dział polowych. Do walki stanęło około 400 studentów i kilkudziesięciu mieszkańców Puław pod dowództwem K. Świdzińskiego oraz oddział chłopów. Atak na Końskowolę w ostatniej chwili został odwołany przez Frankowskiego, powstańców skierowano natomiast na Kazimierz.

23-31 I - Kazimierz opanowany został przez powstańców. Tu przebywał Frankowski — komisarz i organizator wojskowy województwa oraz 700-osobowy oddział. W skład tego oddziału wchodził: studenci puławscy, młodzież lubelska, mieszczenie z Markuszowa, Kurowa, Końskowoli, Bełżyc, Opoła, Kazimierza i wielu innych. Kiedy 1 II w kierunku Kazimierza zdążył silny oddział ppłk Miednikowa, liczący 700 ludzi, Powstańcza Rada Wojenna (Frankowski, Zdanowicz i 4 puławiaków) postanowiła wycofać oddziały w lasy na południe od Kazimierza, a następnie na teren południowej Lubelszczyzny.

5 III - Sąd wojenny w Lublinie skazał na karę śmierci Kazimierza Bohdanowicza, bohaterskiego dowódcę oddziału powstańczego. Dowodził on oddziałem liczącym 300 osób pieszych i 30 jazdy. Bohaterską śmierć Bohdanowicza opisał nieznany autor w utworze „Pieśń o Bohdanowiczu”, krążącą w latach 1890 w powiecie Rawa Mazowiecka.

4 VIII, - Oddziały powstańcze pod dowództwem Heydenreicha zlokalizowane we wsiach Chruślina — Boby i Moniaki stoczyły walkę z silnym oddziałem rosyjskim pika Miednikowa. Po stronie powstańców na pomoc w rejonie Chruśliny przysły oddziały Kruka oraz ze zgrupowania Ruskiego — partie Lutyńskiego i Jarockiego. Łączne siły polskie w tej bitwie wynosiły około 1600 ludzi i składały się z 800 strzelców, 600 kosynierów i 200 kawalerzystów. Straty polskie wynosiły ok. 30-40 zabitych i rannych, rosyjskie ok. 100 zabitych i rannych, w tym 14 oficerów.

8 VIII - Zwycięska bitwa powstańców pod Żyrzynem. Walką, w której brały udział oddziały Jarockiego, Ruckiego, Zielińskiego, Jankowskiego, Krysinskiego, Wagnera, kawaleria i kosynierzy, kierował gen. Heydenreich Kruk. Rosjanie, zaskoczeni w lesie żyrzyńskim, zostali okrążeni: 181 osób zginęło, 132 zostały ranne oraz 150 wzięto do niewoli-Straty polskie wynosiły 10 zabitych i 50 rannych. Oddział Heydenreicha zdobył 400 karabinów, 2 armaty oraz 140 tysięcy rubli.

29 VII - Cieszkowski stoczył pomyślnie zakończoną dla powstańców potyczkę pod Ireną.

2 IX - Zwycięska potyczka Cieszkowskiego z wojskami rosyjskimi, po której powstańcy połączyli się z partią Borelowskiego (Lelewela).

3 IX - Połączone siły z partią Borelowskiego stoczyły walkę pod Panasówką, z której wyszły zwycięsko.

6 IX - Klęska powstańców pod Batorzem i śmierć dzielnego wodza Borelowskiego.

1865, 23 V - W Sokołowie powieszony został ks. Stanisław Brzóska, dowódca powstańczych oddziałów chłopskich na Podlasiu w 1863 r. Rząd Na-rodowy mianował go naczelnym kapelanem i generałem w czasie powstania styczniowego.

1870 - Lublin liczył 21 346 osób:

1874, 4 VII - W Lublinie powstało Lubelskie Towarzystwo Lekarskie.

— W Drzewcach odkryto grób kultury amfor kulistych na terenie dzisiejszego powiatu puławskiego.

1877 (ur.) - 1937 (zm.) - Jan Hempel, dziennikarz, publicysta i działacz rewolucyjny urodził się we wsi Prawda w pow. Biała Podlaska. Do Lublina przybył w roku 1910, gdzie pracował przez krótki okres w redakcji „Kuriera Lubelskiego”. Po kilkumiesięcznej przerwie, w czasie której przebywał w Paryżu, powtórnie wrócił do Lublina. Tutaj współpracował ze „Światłem” oraz publikował szereg postępowych artykułów na tematy kulturalne i gospodarcze. W 1913 r. razem z siostrą Wandą Papiewską założyli w Lublinie Lubelską Spółdzielnię Spożywców. W roku 1918 wyjechał na stałe do Warszawy, kontaktów jednak z Lubelszczyzną nie zerwał.

1881 - Lublin otrzymał oświetlenie gazo-we ulic. W mieście zainstalowano 238 lamp - w 1911 r. lamp było 411.

1896 - Lublin otrzymał sieć telefoniczną miejską. Zgłosiło się 35 abonentów 12 instytucji i 23 osoby prywatne.

1898 - W Osinach, majątku dzierżawionym pod Żyrzynem, Wacław Kraszewski założył stowarzyszenie rolniczo-handlowe „Ogniwo”.

1899 - Oddano nową linię kolejową, łączącą Lublin z Łukowem.

1900 - Uruchomiono nowy wodociąg w Lublinie.

— Lublin liczył 9 433 mieszkańców.

1902 (ur.) - 1944 (zm.) - Małgorzata Fornalska urodziła się we wsi Fajslawice (pow. krasnostawski). Podczas rewolucji październikowej włączyła się w nurt walki, czynnie uczestnicząc w zebraniach i wiecach publicznych. W 1918 r. wstąpiła w szeregi emigracyjnej grupy Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy. W 1920 r. została członkiem Komunistycznej Polskiej Partii Robotniczej. Za działalność polityczną została aresztowana - karę więzienia odbyła na Zamku w Lublinie. Podczas okupacji wchodziła w skład Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej. Aresztowana 14 listopada 1943, wywieziona została do obozu na Majdanku, gdzie przebywała przez 8 miesięcy. Tam też została zamordowana.

1903 - W Puławach utworzono Komitet Południowy SDKPiL.

1904, 1 V - W Lublinie odbyła się wielka demonstracja 1 - majowa.

1905—1907 - Pierwsza rewolucja społeczna na ziemiach polskich, w której klasa robotnicza wraz z chłopami kierowana przez SDKPiL wystąpiła jako świadoma siła narodu.

1905, 12 III W wielu majątkach i folwarkach powiatu lubelskiego wybuchły strajki inspirowane przez SDKPiL.

1 V - W Lublinie odbył się strajk powszechny.

— Wiosną odbyło się 513 strajków w guberni lubelskiej i siedleckiej.

— Rewolucję 1905 r. Markuszów powitał strajkiem szkolnym.

1906 - Puławy otrzymały prawa miejskie.

1907 - W Lublinie w nowych damach zainstalowano gaz do celów oświetleniowych, kuchennych i kąpielowych.

1909, VI - Do Dumy wniesiono projekt wyłączenia Chełmszczyzny z guberni lubelskiej i siedleckiej oraz utworzenia z niej samodzielnej jednostki administracyjnej, zarządzanej na wzór innych prowincji cesarstwa. Miało to związek z polityką rusyfikacyjną rządu carskiego.

1913 - Lublin liczył 80.060 ludności (z przedmieściami około 91.800).

1915, 30 VII - Wydział Narodowy Lubelski rozpoczął legalną działalność.

1916, 13 X - Deklaracja Klubu Poselskiego w Lublinie wypowiada się przeciwko wysuwaniu sprawy Polski w czasie toczącej się wojny i zaleca stanowisko bierności.

1917, I - W wyborach do rady miejskiej PPS-lewica otrzymała połowę socjalistycznych mandatów (cztery).

1 V - W Lublinie obchodzono uroczyste święto 1 maja. Urządzano ogromny pochód manifestacyjny.

20 VII - Stronnictwa „Lewicy” zorganizowały wielki wiec propagandowy, na którym mówcy wskazywali na tradycje rewolucyjne ZSRR.

1918, 23—24 I — Na wieść o warunkach Pokoju brzeskiego w Lublinie odbył się strajk generalny.

9 II - Pokojem w Brześciu Litewskim pomiędzy państwami centralnymi i Centralną Radą Ukraińską odstąpiono Chełmszczyznę Ukrainie. W związku z tym w całym Królestwie Polskim odbywały się demonstracje.

12 II - W Lublinie odbył się strajk polityczny przeciwko oderwaniu od Polski Podlasia i Chełmszczyzny. W demonstracji udział wzięło 15 tysięcy osób.

IV - Pochód SDKPiL i PPS-Lewicy, przemówienia przed fabryką Moritza i wieżą ciśnień. Przez ulice Lublina przeszedł oddzielny pochód PPS.

IX - W Lublinie odbyły się masowe strajki robotników gazowni, drukarzy, kelnerów i innych.

1 XI — Bunt 3000 żołnierzy 56 pułku piechoty i 13 pułku ułanów stacjonujących w Lublinie, którzy 3IX złożyli broń i wybrali Rady Żołnierskie.

5 XI - W Lublinie powołano Radę Delegatów Robotniczych i Chłopskich, wybrano Tymczasowy

Komitet Wykonawczy oraz uchwalono dekret o 8-godzinnym dniu pracy.

7-18 XI - W Lublinie powstał Tymczasowy Rząd Republiki Polskiej, pierwszy ogólnopolski rząd z Ignacym Daszyńskim jako premierem i E. Śmigłym-Rydzem jako ministrem wojny. Rząd nie zdołał jednak podporządkować sobie ani Królestwa, ani Galicji, jak również nie przeprowadził zapowiedzianych w manifestach radykalnych reform społecznych i politycznych.

9 XI - SDKPiL zwołało wiec chłopów Kraśnika i okolicznych wsi, którzy powołali Radę Delegatów złożoną z 24 członków. Rada Delegatów wybrała Komitet Wykonawczy. W pracy swej Komitet zajął się aprowizacją ludności pracującej, sprawą bezrolnych, propagandą i organizacją Rad Delegatów we wszystkich gminach. Utworzony został również oddział gwardii czerwonej.

10 XI - W Kraśniku został zorganizowany pochód i wiec, w którym wzięło udział 6.000 ludzi. Na wiecu przemawiali przedstawiciele PPS i SDKPiL.

26 XI - Rozpędzenie przez robotników Rady Miejskiej i zajęcie sali ratusza na plenarne posiedzenie LRDR.

16 XII — W Warszawie na konferencji SDKPiL i PPS-Lewicy podjęto uchwałę zjednoczeniu w jedną partię pod nazwą Komunistycznej Partii Robotniczej Polski.

28 XII - W Zamościu wybuchło zbrojne powstanie robotników i chłopów. Na wieść o powstaniu formacje i chłopcy w wielu miejscowościach przystąpili do rozbrajania posterunków żandarmerii.

XII — W sali stołówki Lubelskiego Stowarzyszenia Spożywców przy ulicy Bernardyńskiej nr 2 zebrało się około 100 członków obu organizacji: SDKPiL i PPS-Lewicy, którzy wysłuchali sprawozdania delegatów ze zjazdu krajowego (odbytego dnia 16 grudnia 1918) i wybrali Lubelski Komitet Okręgowy Komunistyczne: Partii Robotniczej Polski.

1919, 11 I - W Lublinie odbył się wiec protestacyjny mas pracujących mia-śta przeciwko tworzeniu się rządu Paderewskiego.

1919, 15 I - W Zamościu urodziła się Róża Luksemburg.

22-23 II - I narada Rad Delegatów robotniczych z udziałem przedstawicieli Lubelskiej Rady Delegatów Robotniczych.

2 III - W Lublinie odbył się zjazd 200 delegatów Komitetów Folwarcznych 100 folwarków powiatu lubelskiego. Na zjeździe wybrano Rady Delegatów Robotników Folwarcznych.

12-13 III - W Lublinie zgodnie z uchwałą narady Rad Delegatów przeprowadzono strajk powszechny.

18 III - 5 IV - W czasie powszechnego strajku rolnego Rada Delegatów Robotników Folwarcznych i Komitetów Folwarcznych wysunęły najbardziej żywotne dla robotników rolnych sprawy dotyczące poprawy warunków bytowych.

21-22 VII - W Lublinie odbyły się manifestacje na znak solidarności z międzynarodowym proletariatem i przeciw interwencji burżuazyjnej w Rosji i na Węgrzech.

1921, 2-22 IV - Na Lubelszczyźnie, szczególnie w powiatach lubelskim, puławskim i lubartowskim, odbywały się masowe strajki robotników rolnych.

1923, VI - Demonstracje chłopskie w Hrubieszowie przeciw wewnętrznej polityce Witosy.

— Jesienią powstał oddział lubelski Stowarzyszenia Wolnomyslicieli Polskich.

1924 7 IX - W Lublinie na Kongresie uchwalono program Chłopskiego Stronnictwa Radykalnego. W programie domagano się rządów chłopskich w Polsce, reformy rolnej bez odszkodowania, uprzemysłowienia kraju, uspołecznienia przemysłu i handlu wiejskiego. Stronnictwo swą działalnością objęło przede wszystkim tarnobrzeskie i lubelskie.

1925, IV - Strajki robotników rolnych objęły teren całego województwa lubelskiego. Szczególnie ostry przebieg miały wystąpienia w powiecie lubelskim.

- Na Lubelszczyźnie powstają pierwsze wiejskie ośrodki zdrowia. W r. 1932 zarejestrowano 4 ośrodki, w 1934 —12, w 1935 — 25, w 1938 —59.

1926, 6 IV - Wystąpienie protestacyjne i demonstracje bezrolnych w Lublinie.

1929 - Amerykańska firma Ulen and Co zakończyła w Lublinie budowę nowych wodociągów.

1935 - Odbyły się strajki robotników rolnych w majątkach: Łaziska, Szczuki, Głodno, Opole i Żyrzyn.

1936 - Odbyły się strajki rolne połączone z krwawymi zajściami w powiecie hrubieszowskim i na Zamojszczyźnie.

1937, 16-25 VIII - Lublin i Lubelszczyznę objęła fala strajków chłopskich, skierowana przeciw reżimowi sanacyjnemu.

1939 - Wybudowano Dom Pracy Kulturalnej, w którym znalazła miejsce Biblioteka im. Łopacińskiego oraz inne naukowe i kulturalne instytucje.

17-20 IX - Bitwa pod Tomaszowem Lubelskim polskich wojsk z najeźdźcą hitlerowskim.

19 IX - Bój pod Krasnymstawem i Zamościem.

22-23 IX — Bitwa pod Tomaszowem Lub. i Tarnawatką. W obszarze Tomaszowa Lub. armia gen. Przedzimirskiego i Grupa Operacyjna Kawalerii gen. Andersa zaatakowała VIII korpus gen. Ernesta Buscha.

1941, IV - Związek Młodochłopski, działający w powiecie włodawskim i lubartowskim przyjął nazwę — Bojowa Organizacja Ludowa, która w sierpniu 1942 zgłosiła swój akces do szeregów PPR i GL. W skład kierownictwa grupy m. in. wchodził: Kazimierz Sidor, Stanisław Galuś, Stanisław Rabczyński.

VII - W powiecie krańickim powstała Robotniczo-Chłopska Organizacja Bojowa. W skład

kierownictwa weszli: Aleksander Szymański ps. Ali, Michał Wójtowicz ps. Zygmunt, Stanisław Szot ps. Kot. W sierpniu 1941 r. odbyła się konferencja RChOB, na której postanowiono rozbudować organizację liczebnie i podjąć walkę zbrojną z okupantem. W maju 1942 r. członkowie RChOB wstąpili do Polskiej Partii Robotniczej.

IX — W powiecie chełmskim powstała organizacja komunistyczna — Czerwona Partyzantka. Organizatorami jej m. in. byli: Jan Jaszczuk, Leon Demczuk, Władysław Kowalczyk.

XII - Na Majdanku rozpoczęto masowe egzekucje. Zginęło wówczas około 2000 jeńców radzieckich. Majdanek, pomyślany początkowo jako obóz jeniecki, od roku 1942 nosił już oficjalną nazwę Konzentrations-lager — obóz odosobnienia i zagłady.

1942, 10 IV - Powstał pierwszy komitet PPR na Ziemi Lubelskiej. W skład jego weszli: Aleksander Szymański ps. Ali (członek b. KPP, współorganizator Robotniczo-Chłopskiej Organizacji Bojowej) jako sekretarz, Michał Wójtowicz ps. Zygmunt (członek b. KPP, współorganizator BChOB) — kierownik „wojskówki” i redaktor prasy konspiracyjnej oraz Stanisław Szot ps. Stach i Kot (działacz RChOB) — skarbnik. Tworzyli oni Komitet Okręgowy, obejmujący zasięgiem teren późniejszego II Obwodu Lubelskiego.

IV — W Kraśniku powstał Powiatowy Komitet PPR. W skład jego weszli: Waclaw Czyżewski ps. Im (sekretarz), Jan Pytel ps. Leon, Stanisław Bieniek ps. Szela, Tadeusz Szymański ps. Lis.

IV — W Lubartowie powstał Powiatowy Komitet PPR. Pierwsze zebranie odbyło się w obecności Włodzimierza Dąbrowskiego — sekretarza Komitetu Obwodowego. W skład KP weszli: Jan Tomasiak i Leon Józwiak.

IV - W lasach koło wsi Studzianka (pow. kraśnicki) rozpoczął działalność zbrojną oddział partyzancki GL, dowodzony przez kpt. Aleksandra Pnejewskiego, oficera Armii Czerwonej, zbiegłego z niewoli niemieckiej. W skład oddziału wchodził: Polacy, Żydzi oraz zbiegli z niewoli żołnierze Armii Czerwonej.

10 VI - Powołany został Powiatowy Komitet PPR dla Puław. Zebranie organizacyjne odbyło się w Lublinie. W skład Komitetu weszli: sekretarz — Franciszek Lora ps. Mały, komendant powiatowy GL — Stefan Kamiński ps. Genek, zastępca komendanta GL — Józef Tomasiak ps. Ryś oraz Waclaw Dobosz ps. Sęp i Feliks Głowacki. Powyższy komitet w związku z szybkim rozwojem PPR na tym terenie uległ reorganizacji. W kwietniu 1943 r. powstał Komitet Powiatowy Puławy Południe oraz Komitet Powiatowy Puławy Północ.

3 VII - Oddział partyzancki GL pod dowództwem Antoniego Palenia ps. Jastrząb uwolnił z więzienia w Zaklikowie około 200 chłopów, zatrzymanych za nieoddawanie Niemcom kontyngentów.

15 IX - Oddział partyzancki GL im. Tadeusza Kościuszki pod dowództwem Grzegorza Korczyńskiego przeprowadził kilka akcji dywersyjnych: zniszczył stację kolejową w Rzeczycy oraz podpalił pociąg wojskowy zdążający na wschód (przerwa w ruchu trwała 30 godzin).

28 XI — Początek niszczycielskiej akcji wysiedleńczej mieszkańców Zamojszczyzny. Z terenu powiatów: zamojskiego, hrubieszowskiego i biłgorajskiego wysiedlono 110 tysięcy ludności, zamieszkującej 297 wsi. Wysiedlenia te miały związek z projektami wprowadzenia porządku na wschodzie, zgodnie z założeniami „Generalnego Planu Wschodniego Reichsführera SS”.

17 XII - Oddział partyzancki GL im. J. Bema pod dowództwem Teodora Albrechta ps. Fiodor opanował Ostrów Lubelski. Akcję przeprowadzono jako odwet za pacyfikacje, wsi Białki (pow. Włodawa).

30 XII - Oddziały Batalionów Chłopskich stoczyły otwartą bitwę z okupantom pod Wojdą w powiecie zamojskim. W bitwie wzięły udział: I kadrowa kompania BCh pod dowództwem Jerzego Millera ps. Vis-Filip oraz oddział partyzantki radzieckiej pod dowództwem Wołodina.

1943, 1 II Pod Zaborecznem (pow. Tomaszów Lub.) oddziały BCh: 4 komp. pod dowództwem Stanisława Burdy ps. Burski, i komp. pod dow. Piotra Mielnika ps. Szczerbiński, część 3 komp. pod dow. „Głowackiego” i samodzielna drużyna sanitarna pod dow. Paulipy Czuwary ps. Marta, stoczyły całodzienny bój z I Zmotoryzowanym Batalionem Żandarmerii w sile 2 komp. i jednostka-mi Wehrmachtu. Bitwa pod Zaborecznem zakończyła się sukcesem żołnierzy BCh.

II - Do walki z akcją wysiedleńczą na Zamojszczyźnie dowództwo Obwodu Lubelskiego GL zorganizowało grupę operacyjną im. Tadeusza Kościuszki, w skład której weszło 7 oddziałów partyzanckich GL. Dowódcą zgrupowania został Grzegorz Korczyński ps. Grzegorz.

IV — W Lublinie zginął od kuli żandarma Michał Wójtowicz ps. Zygmunt, pierwszy sekretarz Komitetu Obwodowego PPR oraz dowódca Obwodu GL na Lubelszczyźnie.

22 IV - Oddział GL im Adama Mickiewicza pod dowództwem Teodora Albrechta stoczył w lasach parczewskich potyczkę z niemiecką ekspedycją karną w sile około 7.000 żołnierzy. Zginęło wtedy około 58 Niemców, wielu zostało również rannych.

29 IV - W walce przeciwko niemieckiej ekspedycji karnej na południowej Lubelszczyźnie oddział GL im. Kotowskiego pod dowództwem M. Atamanowa ps. Miszka. Tatar zabił 70 hitlerowców.

9 VIII W lesie koło Borowa (pow. Kraśnik) został wymordowany przez polskie podziemie reakcyjne nowo utworzony oddział partyzancki pod dowództwem S. Skrzypka ps. Słowik.

3 XI - W obozie koncentracyjnym na Majdanku rozstrzelano 18 400 Żydów. Akcję tę hitlerowcy nazwali dożynkami („Erntefest”).

31 XII - Na pierwszym organizacyjnym posiedzeniu Krajowej Rady Narodowej Bolesław Bierut, lubelski działacz komunistyczny pochodzący z Lublina, został wybrany przewodniczącym KRN. Funkcję prezydenta KRN pełnił do r. 1944.

1944, 7 II - Powstała brygada Armii Ludowej im. Ziemi Lubelskiej.

18 II — Powstała konspiracyjna Wojewódzka Rada Narodowa. Pierwsze plenarne posiedzenie odbyło

się w Rudce Kijańskiej pow. Lubartów. Pierwszym przewodniczącym został Kazimierz Sidor ps. Kazik. wiceprzewodniczącym Zygmunt Gołowski ps. Leon, sekretarzem Bronisława Czarnotówna ps. Sława. Na zebraniu obecni byli: Anna Gadzalanka ps. Halina, Bolesław Kwiatek ps. Lech, Bolesław Pawłowski ps. Bolek, Ludwik Czugała ps. Równy, Paweł Bonat ps. Szymon. Drugie plenarne posiedzenie odbyło się 7 marca 1944, trzecie w kwietniu, czwarte w lipcu. WRN utworzona została spośród delegatów Polskiej Partii Robotniczej, Stronnictwa Ludowego, Batalionów Chłopskich, Związku Nauczycielstwa Polskiego, Związku Pracowników Umysłowych, Spółdzielczości i Związków Zawodowych.

3 III - W Kaznowie w walce z niemiecką żandarmerią zginęła grupa wybitnych działaczy partyjnych: Sekretarz II Obwodu PPR — Jan Sławiński ps. Tyfus, I Sekretarz 4 Okręgu Bolesław Kwiatek ps. Lech, szef sztabu Armii Ludowej 4 Okręgu J. Ozon ps. Kubuś. **7 III** — Oddział AL pod dowództwem Franciszka Wolińskiego ps. Franek stoczył walkę z niemiecką ekspedycją karną we wsi Jamy w pow. Lubartów. Zginęło wówczas 70 hitlerowców.

16 III - Związek „Orzeł” zorganizował udaną ucieczkę z obozu na Majdanku. „Orzeł” powstał w 1944 r. z inspiracji komitetu obozowego Polskiej Partii Robotniczej. Organizacja skupiała około 300 osób. Należeli do niej więźniowie różnych narodowości, głównie Polacy, Rosjanie, Żydzi. Na czele organizacji stali: Kazimierz Maliński (dowódca), Paweł Dąbek (zastępca dowódcy)

21 III - Połączone siły AL. BCh i AK (około 120 żołnierzy) zaatakowały na szosie Wysokie — Żółkiewka niemiecką kolumnę samochodową (8 samochodów) i 160 żołnierzy. W walce zginęło 45 hitlerowców, wielu zostało rannych. W tym samym dniu na szosie Krasnystaw — Żółkiewka połączone drużyny AL, BCh i AK w sile około 30 żołnierzy zaatakowały niemiecki 40-osobowy oddział, z którego zginęło 19 hitlerowców.

4 IV - Oddziały partyzantki radzieckiej dowodzone przez mjra Wasilenkę, Sankowa, Nadielina i oddział AL pod dowództwem Edwarda Gronczewskiego rozbiły na szosie Krasnystaw Zamość kolumnę 16 samochodów z wojskiem niemieckim. W walce zginęło około 300 żołnierzy i oficerów hitlerowskich.

14 V - W Rąbłowie (pow. Puławy) zgrupowanie partyzanckie pod dowództwem ppłka Mieczysława Moczara ps. Mietek stoczyło jedną z najpoważniejszych walk na terytorium Polski z okupantem niemieckim. W walce zginęło ponad 300 hitlerowców z oddziałów zmotoryzowanej piechoty 5 dywizji SS „Wiking”.

12-22 VI - Zgrupowanie partyzanckie oddziałów Armii Ludowej oraz partyzantów radzieckich stoczyło szereg bitew z Niemcami w lasach janowskich i Puszczy Solskiej.

12 VI - w rejonie Dębowca m. in. zgrupowały się: I brygada im. Ziemi Lubelskiej pod dowództwem I. Borkowskiego (w jej skład wchodziły oddziały A. Szymańskiego, E. Gronczewskiego, J. Fijoła, oddział Straży Chłopskiej) oraz oddziały partyzantki radzieckiej z M. Archipowiczem Prokopiukiem na czele i stoczyły walkę z przeważającą siłą okupanta. Większe boje przeprowadzono w rejonie Dębowca (12), wsi Szklarnia (13), Wzgórza Porytowego (14), we wsi Ciosmy (15) oraz w Puszczy Solskiej (22). Walki czerwcowe należały do jednych z najtrudniejszych, jakie partyzanci stoczyli na Lubelszczyźnie.

25 VI - Bitwa pod Osuchami, w której wzięły udział oddziały AK i BCh.

21 VII - W Chełmie Lubelskim ogłoszony został dekret Krajowej Rady Narodowej o powołaniu jednolitego Wojska Polskiego.

22 VII - Chełm Lubelski wyzwolony został przez Wojska Polskie i Armię Czerwoną i przez kilka dni był pierwszą stolicą Polski Ludowej i siedzibą PKWN. Następnie PKWN przeniesiono do Lublina (ul. Spokojna, dziś 22 Lipca).

22 VII - Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego wydał w Chełmie Manifest formułujący program działania obozu demokratycznego w walczącym o wyzwolenie kraju, pro-program budowy Ludowej Polski, związanej sojuszem ze Związkiem Radzieckim i międzynarodowymi siłami postępu, państwa o granicach na Odrze, Nysie i Bałtyku.

22 VII - Wyzwolony został Tomaszów Lubelski.

23 VII - Wyzwolony został Hrubieszów, Parczew, Świdnik, Włodawa.

23-24 VII - Do Lublina wkroczyły oddziały Armii Radzieckiej i I Armii Wojska Polskiego, przynosząc miastu wyzwolenie.

24 VII - Wyzwolone zostały Bełżyce, Biłgoraj, Bychawa, Ostrów Lubelski, Radzyń Podlaski.

25 VII - Wyzwolenie Krasnegostawu i Zamościa.

25 VII - KRN powołała do życia Miejską Radę Narodową w Lublinie.

26 VII - Wyzwolona została Biała Podlaska i Puławy.

26 VII - Powstała pierwsza wojewódzka komenda Milicji Obywatelskiej, w skład której weszli członkowie brygady partyzanckiej Armii Ludowej.

26 VII - W Moskwie podpisane zostało porozumienie między PKWN a Rządem ZSRR o stosunkach między administracją polską a radzieckim wodzem naczelnym po wkroczeniu wojsk radzieckich na terytorium polskie.

26-27 VII - W Lublinie uruchomiono gazownię i wodociągi.

27 VII - Stoczona została ostatnia walka partyzancka z okupantem na Lubelszczyźnie. I brygada im. Ziemi Lubelskiej pod dowództwem kpt. T. Borkowskiego ps. Wicek oraz kierownictwo aktywu okręgowego i obwodowego PPR i AL stoczyło walkę w lasach marynopolskich (pow. kraśnicki) z wycofującymi się wojskami niemieckimi. W czasie walki polegli: A. Szymański ps. Ali - sekretarz lubelskiego Obwodu Komitetu PPR, Waclawa Marek ps. Pola — sekretarz V okręgu PPR oraz kilkunastu partyzantów.

27 VII - Wyzwolony został Janów Lubelski, Kraśnik, Międzyrzec Podlaski, Opole Lubelskie.

31 VII - Otrzymała się pierwsza miejska konferencja PPR, na której powołano lubelski Komitet Miejski

Partii.

3 VIII - Odbyła się pierwsza konferencja poświęcona organizacji sądownictwa, prokuratury, notariatu i adwokatury na wyzwolonych terenach kraju.

15 VIII — W Lublinie odbyło się pierwsze jawne posiedzenie Krajowej Rady Narodowej, na której nowi członkowie złożyli ślubowanie.

24 VIII — W celu przedyskutowania aktualnych zagadnień dotyczących reformy rolnej i parcelacji ziemi obszarnej zwołana została konferencja chłopów małopolskich obszarów wyzwolonych.

30 VIII-1 IX - W obradach Wojewódzkiej Rady Narodowej uczestniczył Bolesław Bierut. Na posiedzeniu plenarnym uzupełniono prezydium WRN, w skład którego weszli: Kazimierz Sidor, Paweł Dąbek, Anna Gadzialanka, Bronisława Czarnotówna, Franciszek Krzemień-Ojak, Wacław Różga.

6 IX — W Lublinie ogłoszono dekret o reformie rolnej.

10—11 IX - W Lublinie obradowała pierwsza po wyzwoleniu Konferencja Polskiej Partii Socjalistycznej, na której powołano Tymczasową Radę Naczelną i Tymczasowy Centralny Komitet Wykonawczy PSS.

17—18 IX — W Lublinie odbył się zjazd ludowców, którzy zerwali z prawicowym SL „Roch” oraz z SL „Wola Ludu”. Na zjeździe wybrano nowe władze Stronnictwa. Odtąd istniały dwa stronnictwa ludowe: SL — prawicowe ze Stanisławem Mikołajczykiem na czele, zwalczające poczynania PKWN oraz SL — lewicowe, współpracujące z partiami robotniczymi, realizującymi Manifest PKWN.

21—24 IX — Pierwszy zjazd przewodniczących rad narodowych, wojewodów i starostów z terenów wyzwolonych.

6 X — W Lublinie rozpoczął urzędowanie specjalny sąd karny powołany na podstawie dekretu PKWN dla sądenia przestępstw faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy oraz zdrajców narodu polskiego.

10-11 X - W Lublinie odbyła się pierwsza konferencja Polskiej Partii Robotniczej z udziałem członków KC PPR.

6 XI - W Lublinie powołana została Centralna Komisja Porozumiewawcza Organizacji Młodzieżowych i podpisana deklaracja wspólnego działania ZWM, OMTUR i ZMW „Wici”.

12—13 XI — W Lublinie obradowała konferencja aktywu Polskiej Partii Robotniczej ziem wyzwolonych, poświęcona sprawie wykonania reformy rolnej, zadaniom Partii na wsi. oraz zadaniom Partii w organizowaniu Sił Zbrojnych odrodzonej Polski.

18—20 XI — W Lublinie odbył się pierwszy kongres związków zawodowych ziem wyzwolonych; ukonstytuowała się Tymczasowa Komisja Centralna Związków Zawodowych.

25—26 XI — W Lublinie odbył się Kongres Spółdzielczy z udziałem 2.000 przedstawicieli ruchu

spółdzielczego ziem wyzwolonych.

30-31 XII — Otrzymał się w Lublinie Kongres Chłopski, na którym powołano do życia społeczno-gospodarczą organizację chłopów związek Samo-pomocy Chłopskiej.

31 XII — Na posiedzeniu Krajowej Rady Narodowej podjęta została uchwała o powołaniu Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej.

1945, 1 II - Władze centralne Odrodzonej Polski Ludowej przeniosły się z Lublina do Warszawy.

1 VII - Uruchomione zostały pierwsze pociągi pośpieszne na trasach: Lublin — Warszawa, Lublin — Poznań i Lublin — Wrocław.

1946, 6 VII - Miejska Rada Narodowa w Lublinie przekazuje UMCS jedyny wówczas posiadany teren budowlany o po w. 17 ha pod budowę miasteczka uniwersyteckiego.

Na Lubelszczyźnie powstają pierwsze Państwowe Gospodarstwa Rolne. Przejęły one szereg majątków przekazanych przez Wojewódzki Urząd Ziemski. W roku 1962 PGR dysponowały 47 187 ha ziemi. Obecnie na Lubelszczyźnie istnieje 96 PGR.

1947, 23 II - Powstała w Lublinie pierwsza spółdzielnia mieszkaniowa.

20-21 IV - Otrzymała się II Wojewódzka Konferencja Polskiej Partii Robotniczej.

1948, 14 VI - W lasach janowskich odbyła się wielka manifestacja ludności w czwartą rocznicę bojów partyzanckich Armii Ludowej.

1949, 1 V - Uruchomienie Kraśnickiej Fabryki Wyrobów Metalowych (łożysk kulkowych i narzędzi precyzyjnych).

17 VI - Założono fundamenty pod budowę pierwszego osiedla ZOR-owskiego w Lublinie.

22 VII - Uruchomiono Zakłady Wytwórcze Sprzętu Instalacyjnego w Poniatowej.

1 VII - w Lublinie obradowała pierwsza Wojewódzka Konferencja Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

1950, 3 VI - W Lublinie odbyło się posiedzenie Miejskiej Rady Narodowej, na którym wybrano Prezydium MRN.

1951, 27 VI - Założono Fundamenty pod budowę kombinatu tłuszczowego w Bodaczowie.

1 IX - Uruchomiona została Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego w Świdniku.

7 XI — Fabryka Samochodów Ciężarowych w Lublinie rozpoczęła produkcję.

1954, 1 IX - Uruchomiono cementownię w Helowcu.

12 VII - Rozpoczęto pierwsze prace przy budowie Kanału Wieprz-Krzna.

21 VII - W Lublinie zorganizowana została Centralna Wystawa Rolnicza.

22 VII - W Lublinie odbyły się centralne obchody X-lecia Polski Ludowej.

- Lublin odznaczony został Krzyżem Grunwaldu.

1956, 2 VII - W Lublinie rozpoczęto budowę szpitala przy ul. Północnej.

1957, 25 IV - Odbyło się organizacyjne zebranie Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej im. Adama Mickiewicza.

21 VII - Oddano do użytku Park Ludowy w Lublinie.

1 IX - W Lublinie odbył się pierwszy zjazd delegatów kółek rolniczych, na którym wybrano władze wojewódzkie W ZKR.

1958, 12 I - Rozpoczęła produkcję Cementownia Rejowiec III

8 II - W Lublinie odbyła się sesja Wojewódzkiej Rady Narodowej.

2-3 IV - Na posiedzeniu Miejskiej Rady Narodowej przygotowano projekt perspektywicznego rozwoju Lublina.

Na terenach Wrotkowa - dzielnicy Lublina uruchomiono jedną z największych w Europie, nowoczesną suszarnię i sortownię chmielu.

1959, 1 I — Przyłączono do Lublina szereg terenów podmiejskich — obszar miasta zwiększono z 4375 do 9318 ha.

12 IX - Lubelski dworzec kolejowy otrzymał nowoczesny tunel.

18 XII - Z inicjatywy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie powołano Wojewódzki Społeczny Komitet Higienizacji Wsi. — W ramach badań rozpoczęto prace wykopaliskowe w niektórych punktach naszego miasta.

1960, IV — 80 tysięcy mieszkańców Lublina wzięło udział w pierwszomajowym pochodzie.

3 XII - W Chełmie ruszyła największa w Polsce cementownia.

16 XII - W Fabryce Obuwia im. M. Buczka w Lublinie otwarto nową halę produkcyjną. Umożliwiła ona wzrost produkcji z 2700 do 3600 par butów rocznie.

20 XII - Zapadła decyzja w sprawie budowy kombinatu azotowego w Puławach.

1961 13 I - W Lublinie podpisano umowę o wymianie przygranicznej między Lubelszczyzną a obwodem brzeskim.

23 II - W Werbkowicach rozpoczęto budowę olbrzymiej cukrowni o zdolności przerobowej 30 tys. kwintali buraków na dobę.

2V - W Lublinie otwarto największe zakłady mięsne w Polsce. W ciągu doby mogą one wyprodukować 13 ton smalcu, 6 ton szynki, 18 ton konserw i 13 ton wędlin.

17 V — Podczas przebudowy Krakowskiego Przedmieścia w Lublinie natrafiono na drewnianą nawierzchnię, pochodzącą z XVI wieku.

V — W ramach czynów społecznych przystąpiono do budowy zalewu zemborzyckiego.

9 VI - W Kolonii Wytyczno znaleziono grób skrzynkowy amfor kulistych, sięgający mniej więcej 1700 lat przed naszą erą.

9 X - Otwarty został kanał Wieprz-Krzna. Główne uroczystości w związku z otwarciem, w których wziął udział I Sekretarz KC PZPR Władysław Gomułka, odbyły się w Międzyrzeczu. W wiecu m. in. udział wzięli: członek Biura Politycznego KC Edward Ochab, prezes NK ZSL

1962 VII — W Krasnymstawie przekazano do użytku zakłady jajczarskie, z których 70 ton produkcji przeznaczono na eksport do NRD, Szwajcarii, Austrii, Włoch, Anglii, Jugosławii, NRF, ZSRR, Kanady, Wenezueli, Libanu, Grecji i USA. Zakłady krasnostawskie należą do najnowocześniejszych w kraju obiektów przemysłu jajczarskiego.

1963, 10 I — Przez Lubelszczyznę przejeżdżał I Sekretarz KC KPZR N. S. Chruszczow i I sekretarz KPZR Ukrainy N. W. Podgórny. W Terespolu gości witali członkowie Biura Politycznego KC PZPR Józef Cyrankiewicz, Zenon Kliszko oraz przedstawiciele Egzekutywy KW PZPR w Lublinie — Ryszard Wójcik i Mieczysław Martyn.

8-9 VI - Na Lubelszczyźnie przebywał Przewodniczący Rady Państwa Aleksander Zawadzki. Gość zwiedził FSC, stary Lublin, Dzielnicę Uniwersytecką, LSM. W drugim dniu pobytu na Lubelszczyźnie gościł w Zamościu, gdzie odbywał się wiec dla upamiętnienia 20 rocznicy pacyfikacji Zamojszczyzny.

WYDARZENIA KULTURALNE

1160 (ur.) - 1223 (zm.) - Wincenty Kadłubek, pierwszy dziejopisarz Polski, zostawił w swojej kronice wzmiankę o Lublinie.

1473-1476 - Na Zamku Lubelskim jako wychowawca synów Kazimierza Jagiellończyka przebywał Jan Długosz, autor „Dziejów Polskich”. W dziele tym znajdujemy wiele cennych wiadomości o historii średniowiecznego Lublina. Prawdopodobnie również w czasie swego pobytu w Lublinie na-pisał Długosz życiorysy biskupów poznańskich i arcybiskupów gnieźnieńskich oraz pracował nad księgami uposażeń archidiaconatu lubelskiego i zawichojskiego.

1474 - Prawdopodobnie w tym roku przebywał na Zamku Lubelskim z synami króla Kazimierza

Jagiellończyka Filip Buonaccorsi Kalemach, wielki uczony i humanista włoski. Lublin odwiedzał jeszcze kilka razy, m. in. w latach: 1478, 1490, 1495. Pobyt jego w Lublinie wywarł niemały wpływ na rozwój nauki i ożywienie życia kulturalnego miasta.

1513 — W Krakowie w oficynie Floriana Unglera wydrukowano pierwszą książkę w języku polskim, modlitewnik pt. „Raj duszny”. Przekładu z łaciny dokonał Biernat z Lublina. Lubelczyk urodził się w Lublinie około 1465 r. (zmarł po roku 1529) i tutaj uczęszczał do szkoły parafialnej. M in. przebywał w Łukowie u starosty Jana Zielińskiego, przez krótki okres w Lublinie u kupca Łazarza — prawdopodobnie księgarza, a następnie w Pilicy na dworze starosty lubelskiego i parczewskiego.

1521 W nadbudowanym drugim piętrze Zamku Lubelskiego (1520 r.) ozdobiono renesansowe komnaty malowidłami, wykonanymi przez Błażeja, malarza króla Zygmunta Starego.

1531 - Mikołaj Rej z Nagłowic (1505 – 1569) po zawarciu ślubu z Zofią Koscianówną osiedlił się na Lubelszczyźnie, gdzie miał majątki w ziemi chełmskiej i lubelskiej. Pisarz dość często odwiedzał Lublin. Brał udział w sejmie w 1569 r. Ślady związku z Lubelszczyzną odnajdujemy m. in. w „Zwierzyńcu”.

1532 - W Lublinie za zamkiem nad Bystrzycą powstała największa w Polsce i jedna z większych w Europie papiernia założona na mocy przywileju króla Zygmunta I.

1538 - Jan Faifer otrzymał przywilej królewski na wybudowanie w Lublinie papierni. W r. 1564 właścicielem zakładu był Tomasz Wąs.

1554 - Izaak ben Chaim i Józef ben Jakob wytłoczyli modlitewnik żydowski; w pięć lat później otrzymali przywilej królewski, na mocy którego powstała pierwsza w Polsce drukarnia hebrajska. Tutaj wydrukowano oprócz wielu modlitewników Pięcioksiąg Mojżesza i 11 traktatów Talmudu.

1558 - Sekretarz i przyjaciel Mikołaja Reja z Nagłowic imieniem Jakub, pochodzący z Lublina, pierwszy przełożył *Psalterz* na język polski i wydał go drukiem w Krakowie.

1567 - Ukazały się „Nowiny Lubelskie”, prawdopodobnie najstarszy ulotny druk polski w Lublinie.

1569 - Zmarł w Lublinie sławny uczony Walenty Sierpiński (Walenty z Lublina). Studiował we Włoszech, gdzie otrzymał stopień doktora filozofii i medycyny. Przebywał w Rzymie, Wenecji i Padwie.

1574 - W Lublinie zamieszkał na stałe Sebastian Fabian Klonowic (1545- 1620). Był tu najpierw pisarzem urzędu miejskiego, później ławnikiem, wójtem, a następnie burmistrzem lubelskim. Znając doskonale miasto i stosunki w nim panujące, w twórczości swej niejednokrotnie o tym mówił. Motywy lubelskie znaleźć można w „Philtronie”, w poemacie „Roxolania”, w wierszowanej satyrze „Worek Judaszów” oraz w poemacie „Flis”.

1584 - 22 sierpnia zmarł na atak apopleksji jeden z najwybitniejszych polskich poetów Jan Kochanowski (ur. w 1530 r.). Katastrofa nastąpiła w czasie audiencji u króla Stefana Batorego w trybunale lubelskim (niektórzy biografowie wysuwają hipotezę, że było to na zamku lubelskim). Poeta często odwiedzał Lublin,

dokąd przyjeżdżał ze swego majątku w Czarnolesie. Brał udział w uroczystości podpisania unii polsko-litewskiej w 1669 r. Echa wydarzenia znalazły się w utworze pt. „Proporzec albo hołd pruski”.

1586 - Otwarto w Lublinie pierwszą szkołę jezuicką, która istniała do roku 1773. Nacisk kładziono w niej na naukę gramatyki łacińskiej, umiejętne pisanie wierszy łacińskich i polskich oraz retorykę. Gimnazjum to miało na celu wychowywać przyszłych teologów oraz ludzi oddanych kościołowi.

1594, 22 X — Data oficjalnego powołania do życia Akademii w Zamościu, dzięki staraniom kanclerza Jana Zamojskiego. Uczelnia początkowo miała trzy wydziały: filozoficzny, prawny i medyczny, po śmierci kanclerza otwarto również wydział teologiczny. Akademia miała prawo nadawania doktoratów z filozofii i prawa. W r. 1784 została zamknięta przez rząd austriacki i na jej miejsce powołano szkołę średnią. Akademia wychowywała młodzież w duchu obywatelskim, w czym rywalizowała ze szkołami jezuickimi.

— Papież zezwolił na otwarcie w Zamościu (na skutek starań Jana Zamojskiego) drukarni w związku z powołaniem do życia Akademii. Zezwolenie mówiło, że zakład może drukować tylko dzieła o treści religijnej, zgodnej z nauką kościoła. Na każdą poszczególną książkę zezwolenie musiał wydawać nuncjusz papieski w Polsce. Zakład ten, pomimo wielu trudności, wydał wiele pięknych książek i ozdobnych druków. Drukarnia wydawała przede wszystkim prace naukowe profesorów Akademii. Do najcenniejszych należą dzieła z zakresu filologii klasycznej i prawa oraz utwory pisarzy starożytnych.

1628, 23 IX — W Białej Podlaskiej powstała szkoła zwana później Akademią Białą. Założycielem był Krzysztof Wilski Ciborowicz, proboszcz biały. W r. 1633 oddał on uczelnię pod patronat Akademii Krakowskiej, skąd też sprowadził do Białej profesorów. Komisja Edukacji Narodowej uczyniła z tej uczelni szkołę wydziałową, oddając ją pod patronat Akademii Wileńskiej. W r. 1809 otrzymała prawa szkoły departamentowej, a po r. 1815 znów stała w rzędzie szkół wydziałowych. Akademia przez dłuższy czas była centrum życia naukowego i kulturalnego na Podlasiu.

1629 - Zmarł w Czernięcinie pod Zamościem Szymon Szymonowicz (ur. 1558), sławny poeta, współorganizator Akademii Zamojskiej, a następnie jej profesor. Wiele trudu włożył przy organizowaniu drukarni w Zamościu. Za wybitne zasługi otrzymał od swego mecenasa hetmana Jana Zamojskiego posiadłość w Czernięcinie, gdzie przebywał do końca życia. W drukarni zamojskiej w r. 1614 wydany został po raz pierwszy zbiór jego sielanek.

1630 - W Lublinie w drukarni Pawła Konrada wydrukowana została pierwsza, zachowana do dzisiaj, książka polska pt. „Słonecznik albo porównanie woli ludzkiej z wolą bożą...” Jeremiasza Drexeliusa.

1636 - W Lublinie wydany został przez Jerzego Lemke w drukarni Pawła Konrada pierwszy „Kalendarz Lubelski”.

1640 - Hirsz, syn znanego drukarza Abrahama Kalonimusa Jaffe, wydał w Lublinie pierwszy kalendarz żydowski „Sefer Ibronoth”.

1683 - W Lublinie założona została drukarnia zakonna, w której tłumaczono dzieła o treści religijnej. W

1773 zakład ten stał się własnością Komisji Edukacji Narodowej, a następnie wszedł w posiadanie trynitarzy.

1687 - Rektor Akademii Zamojskiej Stanisław Niewieski rozpoczął wydawanie znanych w Polsce kalendarzy. Po jego śmierci ukazywały się one nakładem Tomasza Ormińskiego, Franciszka Niewielkiego i Stanisława Puaczewskiego.

1740 - W Lublinie ukazywał się „Kalendarz Historyczno-Polityczny”, wydawany przez jezuitów.

1757 (ur.) - 1841, (zm) — Julian Ursyn Niemcewicz, pisarz i historyk niemal przez całe życie związany był z dworem Czartoryskich w Puławach. O Lubelszczyźnie z końca XVIII i początku XIX wieku mówi w „Pamiętnikach czasów moich”. W innym dziele pt. „Podróże historyczne po ziemiach Polski” przekazuje wiele cennych wiadomości o Lublinie z okresu Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego.

1761 - W Opolu Lubelskim otworzono pierwszą w dziejach oświaty polskiej szkołę zawodową.

1765 - W tym roku wielki poeta Ignacy Krasicki (1735-1801) sprawował urząd prezesa Trybunału Koronnego w Lublinie. Lubelszczyznę wspomina w następujących utworach: „Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki”, „Pan Podstoli”, w bajce „Pieniacz”, satyrach „Wziętość” i „Klatki”. Jest ponadto autorem „Opisania podróży z Warszawy do Biłgoraja”, gdzie daje wiele ciekawostek o obyczajach ludowych w Biłgorajskim, o przemyśle i jarmarkach w Łęcznej.

1771 (ur.) - 1856 (zm.) — Kajetan Koźmian urodził się w Gałęzowie na Lubelszczyźnie. Uczył się najpierw w Lublinie, następnie w Zamościu. W 1795 r. zamieszkał na stałe w Piotrowicach woj. lubelskie. Tutaj też zmarł. Jest autorem „Ody w dzień uroczystości zawieszenia orłów francuskich w Lublinie”, oraz Pamiętników.

1773 - Komisja Edukacji Narodowej, powołana przez sejm, objęła swoim zasięgiem szkolnictwo wszystkich stopni na Lubelszczyźnie. - W Lublinie powstała pierwsza Szkoła świecka, podległa Komisji Edukacji Narodowej.

1778 - Zespół Leona Pierożyńskiego wystawił w Lublinie po raz pierwszy sztuki teatralne.

1782 - Książę Adam Czartoryski wraz ze swą żoną Izabellą stali się właścicielami Puław, dokąd się niebawem przenieśli z Warszawy na stały pobyt. Puławy stały się odtąd przez szereg lat drugim obok Warszawy ośrodkiem życia kulturalnego i literackiego. Przebywali tu na za prośenie mecenasów Czartoryskich najwybitniejsi uczeni, pisarze i poeci Oświecenia.

1807 (ur.) — 1872 (zm.) — W Lublinie przy ul. Grodzkiej (obecnie nr 7) urodził się Wincenty Pol. W roku 1809, jako dwuletnie dziecko, wyjechał z rodziną do Lwowa. Do Lublina przybył w 1858, kiedy otrzymał od rządu rosyjskiego rozkaz opuszczenia stolicy. Zamieszkał wtedy w Lublinie ze swymi dwiema córkami. Społeczeństwo lubelskie ofiarowało mu 90 morgowy folwark z dworkiem w Firleju. Po kilkunastodniowej obecności w Lublinie Pol opuścił miasto, obawiając się ingerencji władz rosyjskich.

1810 - W Lublinie wydrukowany został poemat Wincentego Kamieńskiego pt. „Przypadki lubelskie

poema oryginalne, wierszem takim jako w „Monachomachii” ułożone w dziewięciu pieśniach”. Utwór jest satyrą na Trybunał Lubelski.

1812 (ur.) - 1887 (zm.) - Józef Ignacy Kraszewski dzieciństwo spędził w Romanowie na Podlasiu. W roku 1882 oddany został na naukę do szkoły wydziałowej w Białej Podlaskiej, a w latach 1826/7 przebywał w szkole wydziałowej w Lublinie. Lubelszczyzna wywarła ogromny wpływ na ukształtowanie się zainteresowań pisarza; tutaj rozbudziło się w nim zamiłowanie do pisania, tutaj poznał lud, jego obyczaje i życie, tutaj wreszcie zainteresował się pamiątkami przeszłości. Lublin był niejednokrotnie tłem i miejscem akcji w powieściach historycznych Kraszewskiego. Oto niektóre z nich: „Syn marnotrawny”, „Bajbuza”, „Boży gniew”. Motywy lubelskie występują również w powieściach obyczajowych: „Ostatni z Siekierzyńskich”, „Pan Walery”, „Cztery wesela”, „Morituri”.

1813 — Karol Pruski założył w Lublinie drukarnię, po nim przejął ją Kossakowski.

1815 — Klemens Urmowski — sędzia Trybunału Cywilnego w Departamencie Lubelskim, który następnie był prokuratorem generalnym w Warszawie i profesorem Uniwersytetu Warszawskiego wydał w Lublinie „Almanach lubelski na rok 1815 dla amatorów literatury ojczystej”, tłoczony w drukarni Pruskiego, ozdobiony litografią Leona Urmowskiego. W „Almanachu” znalazły się m. in. przekłady z poezji greckiej, wiersze Franciszka Morawskiego i Katorbereggo, Tymowskiego oraz wiersz anonimowego poety o ruinach zamku w Dąbrowicy. Prozę reprezentował „Opis historyczno-malarski departamentu lubelskiego” Kazimierza Puchały. Rocznik ten był pierwszym w Polsce almanachem literackim. Na podkreślenie zasługuje piękna szata graficzna, miedzioryty i dobry papier.

1816 - z inicjatywy Klemensa Urmowskiego ukazuje się w Lublinie dwa razy w tygodniu „Dostrzegacz ekonomiczny i polityczny lubelski”. Ogółem ukazało się 47 numerów. Pismo zajmowało się głównie problematyką rolniczą. Specjalny dział poświęcony był polityce. W piśmie znalazły się również wiersze oraz: wiadomości lokalne. Wydawcą był J. K. Pruski, właściciel drukarni.

1817 - Jan Karol Pruski po likwidacji „Dostrzegacza” wydał jeden numer „Pamiętnika gospodarczego i naukowego lubelskiego”.

1818 - W Lublinie powstało Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Statut opracowany był na wzór statutu TPN w Warszawie. Towarzystwo zasięgiem swej działalności obejmowało oświatę i pedagogikę na Lubelszczyźnie. Członkowie mieli ogłaszać drukiem swoje prace naukowe, popularyzować i opracowywać zagadnienia szkolnictwa elementarnego, popierać jego rozwój oraz propagować wśród społeczeństwa czytelnictwo. Od chwili powstania aż do r. 1830 prezesem był Joachim Owidzki, poseł na sejm z powiatu lubelskiego.

1819 - W Puławach powstał Instytut Nauczycieli Szkół Elementarnych i Organistów. Był to jeden z najstarszych w Polsce i na terenie Lubelszczyzny zakładów kształcenia nauczycieli.

1826, VIII - W Lublinie zorganizowano Archiwum Akt Dawnych województwa lubelskiego. Zawierało ono głównie akta sądowe. Później doszły jeszcze -staropolskie dokumenty, księgi miast i miasteczek

Lubelszczyzny. Archiwum miało wtedy głównie charakter sądowy i podlegało Trybunałowi Cywilnemu w Lublinie.

1830, 9 XII — W Lublinie zostało założone przez Jana Czyńskiego patrona Trybunału Cywilnego w Lublinie pierwsze lubelskie pismo codzienne pt. „Kurier Lubelski”, „Kurier” wychodził niemal codziennie aż do 5 II 1931 r. Czyński agitował w nim za najczynniejszym udziałem Polaków w powstaniu, starając się jednocześnie szerzyć idee braterstwa polsko-rosyjskiego.

1830, VII lub VIII - W Poturzynie {pow. hrubieszowski) gościł u swego przyjaciela Tytusa Woyciechowskiego Fryderyk Chopin. Reminiscencje z pobytu, w czasie którego zetknął się znakomity kompozytor z pejzażem lubelskim i ukraińskimi melodiami jest „Nokturn G-moll”.

1831 W Puławach zaczęło wychodzić pierwsze w Polsce pismo dla dzieci, pt. „Skarbiec dla dzieci”. Ogółem ukazało się 8 zeszytów.

1835 (ur.) — 1880 (zm.) — W Lublinie urodził się wychowywał znakomity światowej sławy skrzypek, kompozytor i wirtuoz Henryk Wieniawski.

1843 - Ukazała się pierwsza próba monografii Lublina pt. „Historyczny obraz m. Lublina”, opracowana przez Seweryna Zenona Sierpińskiego, samouka w dziedzinie historii. Z pracy tej korzystały całe pokolenia Lublinian.

1844 - Do Puław przeniesiono z Warszawy Instytut Rządowy Wychowania Płci Żeńskiej. Najwybitniejszym z pedagogów Instytutu był Teodor Sierociński (1789—1857), autor książek - podręczników z dziedziny gramatyki, pisowni polskiej, pedagogiki, logiki i stylistyki.

1845-1846 - W Warszawie ukazał się „Fiołek”, noworocznik lubelski literaturze i poezji poświęcony, wydawany przez Zofię z Wrońskich Ścisłowską (1812-1873). W „Fiołku” znalazły się wiersze oryginalne i przekłady oraz powiastki obyczajowe i historyczne, osnute na historii Lubelszczyzny, jak również artykuły krajoznawcze lubelskich i warszawskich literatów. Ścisłowska nie przestała interesować się problematyką lubelską nawet wówczas gdy zaprzestała wydawania „Fiołka”. W „Powieściach dla dzieci na tle miejscowych zdarzeń osnute” oraz w „Przechadzce po mieście” emanuje z utworów ukochanie Lublina i jego zabytków historycznych.

1845 (ur.) - 1912 (zm.) W Hrubieszowie urodził się Bolesław Prus. Do szkół uczęszczał w Lublinie i Siedlcach. W czasie powstania styczniowego wraz ze swym starszym bratem walczył w oddziałach partyzanckich na Lubelszczyźnie, m. in. w powiecie łukowskim. Mieszkając na stałe w Warszawie, często odwiedzał Lublin, o którym wiele pisał w „Kronikach Tygodniowych”. Co roku prawie miesiące wakacyjne spędzał w Nałęczowie, gdzie m. na-pisał „Placówkę”.

1846 (ur.)-1916 (zm.) — W Woli Okrzejskiej w pow. łukowskim urodził się Henryk Sienkiewicz. Przebywa na stałe poza Lubelszczyzną, niejednokrotnie odwiedzał Lublin i Nałęczów — o Lubelszczyźnie mówi pisarz w „Potopie” oraz w noweli pt. „Jamioł”.

1849-1855 - Ponad dwa lata w więzieniu w klasztorze karmelitek w Lublinie przebywała najwybitniejsza „entuzjastka” warszawska, Narcyza Żmichowska (Gabriela). W 1852 r. wypuszczona została z więzienia, ale musiała mieszkać u swojej siostry Hortensji w Lublinie. Ponieważ władze zabroniły jej opuszczać dom i widywać się z ludźmi „podejrzanymi”, nie wywarła wpływu na rozwój życia umysłowego Lublina.

1849 (ur.)-1898 (zm.) - Klemens Szaniawski urodził się w Lublinie (tutaj też został pochowany). Do szkół chodził w Lublinie, Łukowie i Siedlcach. W czasie swego dwudziestoletniego pobytu w Warszawie utrzymywał stały kontakt z Lublinem poprzez publikowanie swoich utworów w „Kalendarzu Lubelskim” i „Gazecie Lubelskiej”. W powieściach i nowelach często mówił o Lublinie i Lubelszczyźnie, a szczególnie o Lubartowie, gdzie przez krótki okres w latach młodości mieszkał. Do najbardziej znanych powieści, w których odnajdujemy reminiscencje lubelskie należą m. in: „Pan Sędzia”, „Dworek przy cmentarzu”.

1851 (ur.) 1911 (zm.) W Lublinie, 1871 skończył gimnazjum znany polski uczyony geograf, pedagog, publicysta, krytyk i filozof, Wacław Nałkowski.

1859 (ur.)-1914 (zm.) - W Lublinie urodził się Jan Władysław Dawid (tutaj również kończył gimnazjum), wybitny polski pozytywista, publicysta, pedagog i postępowy działacz polityczny.

1862 - Margrabia Wielopolski przeniósł Aleksandryjski Instytut Wychowania Panien do Warszawy. Na jego miejsce powstał w Puławach Instytut Politechniczny i Rolniczo Leśny. Utworzono 5 wydziałów: inżynierów cywilnych, mechaników, chemików, górników, rolników i leśników. Instytut zlikwidowano w roku 1869.

1863 - Na Lubelszczyznę przybył poeta Mieczysław Romanowski, by wziąć udział w powstaniu styczniowym. Dzielnie walczył w oddziale Marcina Borelowskiego, w lasach janowskich, koło Lubartowa, Łukowa, Zamościa i Włodawy. Zginął pod Józefowem (pow. biłgorajski).

1864 (ur.) - 1925 (zm.) — Od roku 1891 datują się związki Stefana Żeromskiego z Lubelszczyzną. W tym bowiem roku przyjechał do Nałęczowa, gdzie objął posadę guwernera. Tutaj poznał swą przyszłą żonę Oktawię Rodkiewiczową, tutaj też zaczął intensywnie pracować, kształtować swoje poglądy i zainteresowania, doskonalić warsztat pisarski. W latach 1905-1907 dał się poznać jako entuzjastyczny działacz społeczny. W Nałęczowie z jego inicjatywy powstał uniwersytet ludowy, szkoła, ochronka. Wiele poświęcenia wykazał jako prezes nałęczowskiego oddziału Stowarzyszenia „Światło”. Wybudowana przez pisarza „Chata”, w której mieszkał i tworzył, po jego śmierci zamieniona została na Muzeum. Lubelszczyzna znalazła odbicie w „Dziennikach”, w powieści „Ludzie bezdomni” oraz w dramacie „Róża”.

1865-1879 - W Lublinie wychodził „Kurier Lubelski”, wydawany przez Juliana Liedtkego.

1865 (ur.) - 1943 (zm.) - W Lublinie urodziła się Franciszka Arnsztajnowa, znana poetka i działaczka kulturalna. Z jej bogatej twórczości na uwagę zasługuje zbiorek poświęcony Lublinowi a przygotowany razem z Józefem Czechowiczem pt. „Stare kamienie”. Zginęła w okresie okupacji hitlerowskiej.

1869 - W Puławach powstała uczelnia rosyjska — Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa,

zorganizowany po likwidacji polskiego Instytutu Politechnicznego. Działalność swą zakończył Instytut GWiL w 1914 r.

1871 (ur.)-1937 (zm.) - Tadeusz Gałęcki ps. Andrzej Strug urodził się w Lublinie. Tutaj również kończył gimnazjum. Studiował w Puławach w Instytucie Rolniczym i Leśnym. Motywy lubelskie występują w następujących m. in. powieściach: „Dzieje jednego pocisku”, „Pokolenie Marka Świdy, „Odznaka za wierną służbę”.

1876 - W Lublinie powołana została do życia przez Leona Zalewskiego „Gazeta Lubelska”.

1882 (ur.)-1960 (zm.) Ignacy Dobrzyński, artysta ludowy wycinankarz, urodził się we wsi Miesiące pow. Puławy, później mieszkał w Stanisławowie (pow. lubartowski). Wycinanki jego zdobyły uznanie na wystawach krajowych i zagranicznych.

1882 (ur.)-1928 (zm.) - W Mokrym Lipiu (pow. Zamość) urodził się poeta ludowy Jakub Raciborski. W roku 1913 w Lublinie wydał „Zbiorek wierszy i poezji ludowych”.

1885 - Odbył się pierwszy koncert orkiestry włościańskiej powstałej w Chomeńskich koło Zamościa. Założycielem orkiestry był Karol Namysłowski, członkami zespołu zamojscy chłopci. Orkiestra odbyła wiele koncertów w kraju i zagranicą, gdzie zdobyła duży rozgłos.

1886 - W Lublinie zbudowany został gmach teatralny istniejący do dzisiaj

1892 (ur.)-1917 (zm.) - We wsi Komarno (pow. Biała Podlaska) urodził się i mieszkał poeta Kajetan Sawczuk. W 1912 r. ukazał się zbiór jego wierszy pt. „Pieśń”. W utworach Sawczuka często pojawia się motyw miłości i tęsknoty do Podlasia.

1893 - W Lublinie przebywa przez kilka tygodni wielka poetka polska Maria Konopnicka. Utworem „Lubelskiej młodzieży na pamiątkę swej bytności w Lublinie” zapisała swój pobyt w mieście.

1895 (ur.)-1962 (zm.) Tadeusz Bocheński, poeta, w l. 1918—1931 uczył w szkołach średnich w Lublinie. Mieszkając później poza Lubelszczyzną utrzymywał przez wszystkie lata ukazywania się „Kamieny” bliskie kontakty.

1898 - W Lublinie powstało Lubelskie Towarzystwo Muzyczne.

1905-1906 - W Lublinie ukazywał się organ PPS „Pobudka”.

1903 (ur.)1939 (zm.) - W Lublinie urodził się Józef Czechowicz. Tutaj uczęszczał do szkoły podstawowej, do seminarium nauczycielskiego i na wyższy kurs nauczycielski. Po odbyciu praktyki nauczycielskiej na Litwie i Wołyniu wrócił do Lublina. W okresie ukazywania się „Reflektora” czynnie współpracował z lubelską awangardą poetycką. W r. 1927 wydaje tu swój pierwszy tomik poetycki „Kamień”. Po przeniesieniu się do Warszawy pracuje w redakcjach pism młodzieżowych. 9IX 1939 r. wrócił do Lublina, gdzie zginął w czasie nalotu niemieckiego.

1903 (ur.)-1935 (zm.) - Bronisław Ludwik Michalski mieszkał w Lublinie w latach 1929—1933, utrzymując bliskie kontakty z literackim środowiskiem lubelskim. W Lublinie wydał pierwszy tom swoich wierszy pt. „Wczoraj”.

1905 — Na Lubelszczyźnie zaczęła działać organizacja społeczno-oświatowa „Światło” (zebranie organizacyjne odbyło się jednak 23 IX 1906 r.). „Światło” było zalegalizowaniem prac rozpoczętych, a nie mogących istnieć pod egidą Polskiej Macierzy Szkolnej. Siedziba Zarządu Głównego „Światła” mieściła się w Lublinie, biuro w redakcji „Kurier Lubelskiego”. Na terenie Lubelszczyzny koła „Światła” działały w ok. 30 miejscowościach. Najczynniej działało w Nałęczowie, gdzie prezesem oddziału był Stefan Żeromski. Do czołowych działaczy należeli tu: Stefan Żeromski, Gustaw Danilowski, Faustyna Morzycka, Jan Witkiewicz, Kazimierz Dulęba, Walentyna Nagórska. Działacze „Światła” współpracowali z radykalnym ruchem ludowym. Towarzystwo zakładało sokoły, biblioteki, czytelnie, urządzało obchody i manifestacje.

1906 - W Lublinie już po raz trzeci ukazywać się zaczął „Kurier Lubelski”, tym razem pod redakcją Władysława Stodolnickiego. Do czynnych współpracowników należeli: Mieczysław Biernacki, Stefan Żeromski, Witold Codzko, Wanda Papiewska, Witold Giełżyński. Pismo głosiło lewicowe, radykalne hasła, skupiało postępowych ludzi, członków SDKPiL i PPS, demokratów i radykalną, inteligencję.

1906 (ur.)-1945 (zm.) — W Hrubieszowie urodził się i wychowywał poeta Stanisław Ciesielczuk. Po przeniesieniu się do Warszawy należał do grupy poetyckiej „Kwadryga”. Zmarł w Hrubieszowie.

1906, 12 XII - Powstało Muzeum Lubelskie. Podstawę zbiorów stanowiły zakupy i dary z wystaw lubelskich: Sztuki i Starożytności oraz Wystawy Przemysłowo-Rolniczej, a także dary prywatne.

1907, 14 IV — Powołany został do życia Lubelski Oddział Związku Nauczycielstwa Polskiego.

1907-1909 - W Lublinie ukazywał się znów organ PPS „Pobudka”.

1907, 26 V — Odbyło się pierwsze organizacyjne zebranie Towarzystwa Biblioteki Publicznej. Zadaniem Towarzystwa było współdziałanie w rozwoju nauk i oświaty przez zgromadzenie i utrzymywane księgozbioru ze wszystkich działów literatur-naukowej do użytku powszechnego. 26 V Jest dniem powstania Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego. Towarzystwo zakupiło do niej od rodziny H. Łopacińskiego księgozbiór jego składający się z 8 500 dzieł w 11775 tomach, nie licząc dubletów, rękopisów, rycin, atlasów.

1909 (ur.)-1963 (zm.) - Stanisław Piętak w Lublinie w 1935 r. wydał pierwszy swój tom wierszy pt. „Alfabet oczu”. Przebywał tu przez krótki czas przed wojną oraz w pierwszych miesiącach po wyzwoleniu.

1912 (ur.)-1942 (zm.) - Władysław Podstawa urodził się w Jakubowicach Końskich pod Lublinem. W Lublinie ukończył szkołę średnią oraz odbył studia uniwersyteckie. Tutaj w roku 1938 wyszedł tom jego wierszy pt. „Stopy w niewoli”.

1913, IV - W Lublinie powołane zostało do życia narodowo-demokratyczne pismo codzienne „Głos Lubelski”. Wychodziło do 1939 r.

1915 - W Lublinie ukazywać się zaczął pierwszy w Polsce organ RDR „Wiadomości Rady Delegatów Robotniczych w Lublinie” oraz „Wiadomości Rady Delegatów Robotników Folwarcznych Ziemi Lubelskiej”.

— Ukazał się organ PPS Frakcji Rewolucyjnej „Jutro” oraz „Walka”.

1915-1916 - Ukazywał się tygodnik „Kurier Lubelski” - organ PPS Lewicy.

1916 - Od 1916 do 1924 ukazywał się w Lublinie tygodnik Lubelskiej Spółdzielni Spożywców, wydawany przez pierwszy w Polsce Wydział Społeczno-Wychowawczy.

— Ukazywał się „Robotnik Lubelski”.

1916 - W Lublinie powstały dwa prywatne seminaria nauczycielskie, jedno trzyletnie, drugie czteroletnie.

— W powiecie lubelskim istniało 181 szkół początkowych. Uczyło się w nich 21 202 uczniów.

1917 — W Puławach powstał Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego. Uczelnia prowadziła bogatą działalność wydawniczą. W 1950 PING W zreorganizowano, w wyniku czego powstało kilka samo-dzielnych instytutów.

1918 — W Lublinie powstał Katolicki Uniwersytet Lubelski.

— W Zamościu ukazał się pierwszy numer pisma regionalnego pt. „Kronika Powiatu Zamojskiego”. Był to dwutygodnik, przekształcony następnie w dekadę. Redagowali go Stanisław i Zygmunt Pomarańscy. Z chwilą przeniesienia się Stanisława Pomarańskiego do Warszawy, skupił on rodaków z Zamojszczyzny i od stycznia 1919 do jesieni 1921 wydawał „Tekę Zamojską”. „Tekę” stała się pismem naukowo historycznym, na łamach którego wypowiadali się wybitni historycy. W r. 1937 Koło Miłośników Książki w Zamościu powołało Komitet Redakcyjny pod przewodnictwem dra Zygmunta Klukowskiego. Do r. 1939 ukazało się jego sześć numerów.

1921, 1922 — Wyszły w Lublinie dwa numery „Lucyfera”, pisma poświęconego literaturze. Redaktorem był Stanisław Zakrzewski.

1923, 1924, 1925 — W Lublinie wyszły trzy numery czasopisma literackiego „Reflektor”. Redaktorem nr 1 był Wacław Gralewski, nr 2 — Konrad Bielski, nr 3 — Konrad Bielski i Czesław Bobrowski.

1927, 2 V — W Lublinie powstało Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Pierwszym prezesem był Zygmunt Kukulski — funkcję tę pełnił do wybuchu drugiej wojny światowej. Współzałożycielem był prof. dr Julian Krzyżanowski. Organem TPN stał się „Pamiętnik Lubelski”.

1927 — W Lublinie powstała Centralna Biblioteka Pedagogiczna Kuratorium Okresu Szkolnego Lubelskiego dziś nazywa się Pedagogiczna Biblio-teka Wojewódzka - z inicjatywy wizytatora oświaty pozaszkolnej — Janiny Komornickiej.

1927—1928 — Pod redakcją Feliksa Araszkiewicza wychodził w Lublinie „Region Lubelski” — organ komisji Regionalistycznej Lubelskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Mieściły się w nim rozprawy i artykuły na tematy historii Lubelszczyzny, dziejów kultury oraz bieżąca bibliografia województwa lubelskiego.

1928, VII — W Lublinie powstało Towarzystwo Śpiewacze „Echo”, które pracuje do dzisiaj (w okresie okupacji hitlerowskiej dla uniknięcia re-presji i prześladowań fikcyjnie byle rozwiązane).

1929—1933 — W tych latach przebywał w Lublinie tragicznie zmarły poeta Bronisław Ludwik Michalski (1903—1935). Tutaj ukazał się też jego pierwszy tom poezji pt. „Wczoraj”.

1929—1939 — W Lublinie ukazywał się miesięcznik „Ognisko Nauczycielskie” — postępowy organ okręgu ZNP w Lublinie.

1930—1934 — W Lublinie ukazywał się „Pamiętnik Lubelski”.

1933 — W Chełmie Lubelskim zaczęło wychodzić pismo poetyckie „Kamena”, którego współzałożycielami byli: Kazimierz Andrzej Jaworski (poeta i tłumacz) oraz Zenon Waśniewski (nauczyciel). „Kamena” ukazywała się nieprzerwanie do wybuchu drugiej wojny światowej — redagował ją K. A. Jaworski. Po wyzwoleniu pismo nadal redagowane przez K. A. Jaworskiego ukazywało się do roku 1949. Wznowiono je dopiero w r. 1952 w Lublinie, jako dwutygodnik społeczno-kulturalny.

1939, 2 IX - Z Warszawy przywieziono do Lublina dwa obrazy Jana Matejki: „Grunwald” i „Kazanie Skargi”. Obrazy te przez całą okupację ukryte były w Lublinie. 8 VIII 1945 przewieziono je do Warszawy i umieszczono w Muzeum Narodowym.

1941—1942 — Ukazywało się pismo Bojowej Organizacji Ludowej „Manifest Wolności”. Redaktorem był Kazimierz Sidor ps. Hardy.

1944, III—VII — Komitet Okręgowy PPR wydawał tygodnik pod nazwą „Ostatnie Wiadomości”. Redaktorami byli: Aleksander Szymański ps. Ali oraz Wacława Marek ps. Pola.

1944, III—VII — Ukazywał się organ lubelskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej pod nazwą „Rada Narodowa” Redagowali go Adela Gadzińska ps. Marta oraz Anna Gadzalanka ps. Halina.

1944 — W pierwszej połowie 1944 r. wychodził organ Sztabu Obwodowego Armii Ludowej — „Żołnierz Lubelszczyzny”. Redaktorem był Szymon Krakowski.

1944, 23 VII — W Chełmie ukazał się pierwszy numer organu PKWN

1944, VII — Ukazał się tygodnik lubelskiej konspiracyjnej Wojewódzkiej Rady Narodowej „Głos Ludu”. Redagowali go Dorota i Władysław Kuszykowie, współpracowali Aleksander Szymański ps. AM i Wacława Marek ps. Pola.

3 VIII - Ukazał się pierwszy numer „Gazety Lubelskiej”.

10 VIII - w Lublinie rozpoczęta pracę pierwsza na wyzwolonej ziemi polskiej Rozgłośnia Radiowa.

VIII - W drukarni M. Kossakowskiej w Lublinie (ul. Wieniawska) wydrukowano drugi numer „Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polski” z 22 sierpnia 1944, Zamieszczono w nim dekrety PKWN o organizacji wojewódzkich i powiatowych urzędów ziemskich, o częściowej mobilizacji, o rozwiązaniu policji granatowej, o wprowadzeniu sądów przysięgłych i o powołaniu władzy w administracji ogólnej.

3 IX — W Lublinie na posiedzeniu przedstawicieli świata literackiego wybrano zarząd Związku Literatów Polskich.

— W Lublinie ukazał się pierwszy numer tygodnika „Odrodzenie” pod redakcją Karola Kuryluka. Był to organ odradzającego się Związku Literatów Polskich. Po wydaniu 12 numerów redakcja tygodnika przeniosła się do Warszawy.

15 IX — W Lublinie powstała Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik”, której prezesem został Jerzy Borejsza.

IX — Na Lubelszczyźnie otwarto 1543 szkoły podstawowe, 22 licea ogólnokształcące, 6 liceów pedagogicznych, 76 szkół zawodowych.

23 X — Dekretem PKWN powołany został do życia Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Przewodniczący prezydium KRN Bolesław Bierut pierwszym rektorem mianował prof. dra Henryka Raabego, inicjatora i współzałożyciela uczelni. Powstały cztery wydziały: lekarski, przyrodniczy, rolny i weterynaryjny. W styczniu 1945 r. powstał wydział farmaceutyczny, w roku 1949—wydział prawa, zaś w 1952 — humanistyczny- Urząd rektora kolejno piastowali: prof. dr Henryk Raabe, prof. dr Tadeusz Kielanowski, prof. dr Józef Parnas, prof. dr Bogdan Dobrzański prof. dr Andrzej Burda, prof. dr Adam Paszewski, prof. dr Grzegorz Leopold Seidler.

10 XI — Ukazał się pierwszy numer „Robotnika”, pisma codziennego, Centralnego Komitetu Wykonawczego PPS.

14 XI — Ukazał się pierwszy numer pisma codziennego, organu KC PPR. **21 XI** — W Lublinie powołano do życia Związek Kompozytorów Polskich.

26 XI — W Lublinie odbyło się pierwsze konstytucyjne zebranie Związku Dziennikarzy Polskich.

29 XI — Nowo zorganizowany Teatr Wojska Polskiego wystawił premierę „Wesela” Wyspiańskiego w sali lubelskiego Teatru Miejskiego.

30 XI — W Lublinie, po kilkuletniej przerwie okupacyjnej, otwarto Centralną Bibliotekę Pedagogiczną.

1945—1951 — W Lublinie mieściła się siedziba Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. W 1945 r. odbyło się tu walne zgromadzenie, na którym powołano zarząd. Postanowiono wte-dy przystąpić do pracy nad *Atlasem etnograficznym ziem polskich*.

1945, 14 I — W Lublinie przystąpiono do organizowania Politechniki Warszawskiej i Krakowskiej Akademii Górniczej.

- Na Uniwersytecie Marii Curie- Skłodowskiej odbyła się uroczystość inauguracji i immatrykulacji 806 słuchaczy wydziałów: przyrodniczego, weterynaryjnego, rolnego i farmaceutycznego.

13 III — Ukazał się pierwszy numer dziennika „Sztandar Ludu”, organu KW PPR. obecnie KW PZPR. Ukazał się pierwszy po wyzwoleniu numer „Kameny”.

1946, 16 VIII - Powstało Towarzystwo Opieki nad Majdankiem.

17 VI — W Lublinie powstała Operetka Lubelska. W 1957 r. została upaństwowiona.

1947, III — Ukazał się pierwszy tom „Annales UMCS”.

20 IX — Teatr Muzyczny w Lublinie wystawił pierwszą komedię, pt. „Kokosowy interes”.

1948, 12 VI — Przystąpiono do odbudowy zabytkowego ratusza lubelskiego.

16 VIII — Otwarta została w Lublinie wystawa 145 obrazów z Galerii Tretiakowskiej w Moskwie.

— W Lublinie powstał zespół pieśni i tańca „Ziemi Lubelskiej” pod kierownictwem Wandy Kaniorowej i Wiktora Waśkowskiego. Zespół, szybko znalazł się w czołówce polskich zespołów ludowych.

1949, IX Na UMCS otwarto wydział prawa.

1950, 22 VII - W Lublinie powołano do życia Ośrodek Szkolenia Partyjnego.

— W Lublinie utworzona została Akademia Medyczna. Przejęła ona dwa wydziały: lekarski i farmaceutyczny, które od pięciu lat istniały w ramach UMCS.

— W Puławach założono Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa. Poszczególne zakłady prowadzą badania nad klimatem i mikroklimatem, hartowaniem gleb, środowiskiem wzrostu roślin rolniczych.

1951 — Powstała Lubelska Drukarnia Prasowa, największy i najnowocześniejszy zakład drukarski w dziejach Lublina. W roku 1964 została przemianowana na Lubelskie Zakłady Graficzne im. PKWN

1953, 1 X — W Lublinie powstała Wyższa Szkoła Inżynierska.

1954, 6 XII — W Lublinie odbyło się pierwsze przedstawienie Teatru Lalki i Aktora.

1955, I — W Lublinie utworzono Instytut Medycyny Pracy i Higieny Wsi.

1 IX Z UMCS wyodrębniono wydziały: rolny, zootechniczny i weterynaryjny i utworzono z nich Wyższą Szkołę Rolniczą.

1955 — W Lublinie otwarte zostało Studium Nauczycielskie i Szkoła Ćwiczeń. SN prowadzi również doszkąlanie nauczycieli na Wydziale Zaocznym i Wieczorowym.

1956, 30 VII - Przy Teatrze im. Juliusza Osterwy otworzono scenę kameralną.

1956/57 - W wyniku postanowień III Zjazdu PZPR na Lubelszczyźnie powstały pierwsze trzy Szkoły Przysposobienia Rolniczego. Szkoły te w ciągu dwu lat nauki mają na celu przygotować młodzież wiejską w wieku od 14 do 18 lat, pracującą w rolnictwie, do racjonalnej gospodarki ziemią.

1957, 3 II — Powołana została do życia Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza. Oprócz działalności w zakresie usług drukarskich, spółdzielnia wy-dawała „Kurier Lubelski” oraz pu-blikacje książkowe z dziedziny beletrystyki oraz historii, tematycznie związane z regionem lubelskim.

22 III — Ukazał się pierwszy numer „Kuriera Lubelskiego”, lokalnego dziennika popołudniowego. Do grudnia 1960 r. wydawcą była Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza. Od stycznia 1961 — RS W „Prasa”.

21 VII — Otwarto Muzeum na Zamku.

1 VIII — Ukazał się pierwszy numer „Rolnika Lubelskiego”.

1958, 28 IX — Z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Lublinie odbyła się w Łukowie sesja naukowa poświęcona przeszłości ziemi łukowskiej. W następnych latach odbyły się podobne sesje w następujących miastach: Chełmie Lubelskim, Kraśniku, Krasnymstawie, Zamościu.

— W Kijowie została podpisana umowa o wymianie kulturalnej wschodnich województw polskich — lubelskiego i rzeszowskiego z zachodnimi obwodami Ukrainy i Białorusi.

1959, 1 VIII - We wsi Pogranicze, pow. Chełm oddano do użytku pierwszą szkołę - Pomnik Tysiąclecia.

23 XI - Zmarł w Szczepieszynie dr Zygmunt Klukowski (ur. 1885). Wydawca cyklu materiałów i źródeł do dziejów Zamojszczyzny oraz autor m. in. „Dziennika z lat okupacji Zamojszczyzny”, znany historyk, bibliofil.

26 XI — Zmarł pisarz lubelski, autor 14 powieści, Józef Nikodem Kłosowski (ur. 1904 r. w Krasnymstawie). W czasie okupacji wydał kilka konspiracyjnych pism ludowych oraz skupił wokół siebie grupę pisarzy ludowych tzw. „Wieś Tworzącą”. Większość powieści Kłosowskiego poświęcona jest współczesnej wsi lubelskiej.

XI — Przy UMCS powstało Zawodowe Studium Administracyjne, które kształci pracowników rad narodowych i innych organów administracji państwowej.

1960, IX — W Kazimierzu odbył się zjazd architektów z całej Europy. Tematem obrad i dyskusji były zagadnienia budownictwa przemysłowego.

1961, II — Istniejąca od 1957 r. Lubelska Spółdzielnia Wydawnicza została zreorganizowana, a na jej miejsce powołano Państwowe Przedsiębiorstwo „Wydawnictwo Lubelskie”, które zajęło się wyłącznie publikowaniem książek popularyzujących wiedzę o przeszłości i teraźniejszości Lubelszczyzny. Nakładem WL ukazują się książki beletrystyczne, naukowe i popularno-naukowe. Od r. 1962 Wydawnictwo objęło

zasięgiem swej działalności województwo białostockie, rzeszowskie i kieleckie.

7 I — W Lublinie odbyła się sesja jubileuszowa z okazji obchodów 300-lecia prasy polskiej oraz otwarta została wystawa pt „Prasa lubelska na tle postępowej prasy polskiej”,

7 IX — Sekretarz KC PZPR Witold Jarosiński dokonał odsłonięcia obelisku wystawionego w Chełmie ku czci pomordowanych 20 tysięcy jeńców wojennych różnych narodowości

4 XII — W Nałęczowie w Pałacu Małachowskich otwarte zostało pierwsze w kraju Muzeum Bolesława Prusa.

— W Zamościu utworzone zostało Studium Zaoczne Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Nauka trwa 5 lat, zajęcia prowadzą profesorowie z Lublina, Po skończeniu nauki absolwenci otrzymywać będą tytuły magistrów.

1962, 30 II Komisja oceny projektów zdecydowała o budowie w Lublinie Międzyuczelnianej Biblioteki, która pomieści półtora miliona tomów.

12 IV Wojewódzkiemu Archiwum Państwowemu przekazano rewindykowane od Związku Radzieckiego stare akta, dokumenty i druki. m. in. księgi miejskie wójtowskie z XVI wieku.

1 V - W Bożym Darze pod Lublinem uruchomiona została przekaźnikowa stacja telewizyjna „Jola”.

6 V - W Lublinie rozpoczął się, zorganizowany przez Polskie Radio, ogólnopolski festiwal kabaretów amatorskich. Pierwszą nagrodę otrzymał zespół z Gdańska, dwie drugie - równorzędne zespoły z Wrocławia i Lublina.

1 VII - w Puławach rozpoczął się Festiwal amatorskich teatrów lalkowych.

1 XI - Podpisana została umowa o wymianie kulturalnej między sąsiadującymi województwami: białostockim, kieleckim, rzeszowskim i lubelskim.

1963, 22 I - Z okazji setnej rocznicy powstania styczniowego w Lublinie odbyła się uroczysta akademii inaugurująca obchody na Lubelszczyźnie. M. in. otwarta została w Lublinie wystawa pt. „Powstanie w Lubelskim i na Podlasiu”, a w Łukowie odsłonięto pomnik ku czci powstańców 1863 r.

4 VI - W Zamościu otwarta została wystawa poświęcona życiu i działalności wielkiej rewolucjonistki Róży Luksemburg, która urodziła się w tym mieście.

30 IX - W Chełmie odbyło się dwudniowe ogólnopolskie seminarium na temat organizacji obchodów PRL.

1 XII - W Bełżcu odsłonięto pomnik ku czci pomordowanych w okresie okupacji 600 tysięcy Polaków i Żydów.

1964, 31 I - Rok 1964 ogłoszony został Rokiem Ziemi Lubelskiej.

7 II - Na sesji WK FJN i WRN uchwalono program obchodów XX-lecia PRL i Roku Ziemi Lubelskiej.